RAPPORT

West Betuwe haalbaarheidsonderzoek natuurbegraven

Mogelijkheden natuurbegraven en natuurlijk begraven in de gemeente West Betuwe

Klant: Gemeente West Betuwe

Referentie: BG9510TPRP2007041358
Status: 01/Finale versie
Datum: 4-7-2020

Greenstepsadvies
adviesbureau voor groen- en cultuurtechniek

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Koggelaan 21
8017 JN ZWOLLE
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 65 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document:	West Betuwe haalbaarheidsonderzoek natuurbegraven
Ondertitel:	Mogelijkheden natuurbegraven en natuurlijk begraven in de gemeente West Betuwe
Referentie:	BG9510TPRP2007041358
Status:	01/Finale versie
Datum:	4-7-2020
Projectnaam:	BG9510
Projectnummer:	BG9510
Auteur(s):	M. Jansen. J. Westra. J. ter Beek

Opgesteld door:	J. Westra, J. ter Beek. M. Jansen
Gecontroleerd door:	J. Westra
Datum/Initialen:	2 juli 2020 JWe
Goedgekeurd door:	M. Jansen
Datum/Initialen:	4 jul 2020 MJa

Classificatie
Projectgerelateerd

Disclaimer

No part of these specifications/printed matter may be reproduced and/or published by print, photocopy, microfilm or by any other means, without the prior written permission of HaskoningDHV Nederland B.V.; nor may they be used, without such permission, for any purposes other than that for which they were produced. HaskoningDHV Nederland B.V. accepts no responsibility or liability for these specifications/printed matter to any party other than the persons by whom it was commissioned and as concluded under that Appointment. The integrated QHSE management system of HaskoningDHV Nederland B.V. has been certified in accordance with ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 and OHSAS 18001:2007.

INHOUD BLAD

0	**Samenvatting**	**3**
1	**Inleiding**	**5**
1.1	Algemeen	5
1.2	Doel	6
1.3	Leeswijzer	6
2	**Definities, wat is natuurbegraven en natuurlijk begraven**	**7**
3	**Huidige situatie en ontwikkelingen**	**8**
3.1	Ontwikkelingen	8
3.2	Wet- en regelgeving	10
3.3	De sociaalmaatschappelijke en sociaaleconomische betekenis van natuurbegraven	17
3.4	Ontwikkelingen en ervaringen West Betuwe	18
4	**Organisatievormen beheer en exploitatie**	**19**
4.1	Overige vormen	21
5	**Mogelijkheden natuurbegraven en natuurlijk begraven**	**22**
5.1	Mogelijke vormen	22
5.2	Afwegingskader voor- en nadelen	22
5.3	Keuze voor de gemeente West Betuwe	24
5.4	Mogelijke locaties in beeld	24
6	**Gewenste situatie West Betuwe**	**26**
6.1	Algemene uitgangspunten faciliteiten, inrichting en beheer	26
6.2	Technische en milieukundige randvoorwaarden	26
6.3	Toelaatbare grafdichtheden	26
6.4	Grondposities	27
6.5	Financieel kader	27
7	**Toets haalbaarheid Ophemert**	**30**
7.1	Inleiding, waarom Ophemert	30
7.2	Kosten baten analyse, financiële haalbaarheid natuur(lijk) begraven	30
7.3	Haalbaarheid Ophemert	33

8 Conclusies 35

9 Vervolgstappen en aanbevelingen in beeld 36

BIJLAGEN

Bijlage 1 **Ontwikkelvisie Ophemert.**
Tekening uit bijlage ontwikkelvisie document beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019 – 2023

0 Samenvatting

Voor u ligt de rapportage natuurbegraven van de gemeente West Betuwe. De gemeente onderzoekt welke behoefte en mogelijkheden voor natuurbegraven binnen West Betuwe aanwezig zijn, rekening houdend met de voorwaarden van de provincie Gelderland. Het beoogde resultaat is duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van een natuurbegraafplaats binnen de gemeentegrenzen van West Betuwe. Daarnaast is er gekeken naar een tussenvorm tussen de huidige vorm van begraven (traditioneel) begraven en natuurbegraven nl. ‘natuurlijk begraven’.
De aanleiding voor dit onderzoek is het beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019 – 2023 en de motie van 25 juni 2019.

Deze rapportage geeft inzicht naar de mogelijkheden voor natuurbegraven en natuurlijk begraven. Er wordt getoetst of dit haalbaar is, onder welke voorwaarden en welke locaties in de gemeente hiervoor mogelijk in aanmerking komen.

Onder natuurbegraven wordt verstaan het begraven van mensen in een bestaand of te ontwikkelen natuurgebied, passend binnen het natuur en inrichtingsconcept. Na de begrafenis neemt de natuur haar plek weer in. De laatste rustplaats wordt vanzelf weer onderdeel van de natuur.
Onder natuurlijk begraven wordt verstaan het begraven van mensen in een ‘natuurlijk graf’ in een bestaand of te ontwikkelen natuurgebied. Het is een tussenvorm en vormt een overgang van traditioneel begraven naar natuurbegraven. Particuliere graven en urnengraven in de indeling ‘natuurlijk’ begraven worden uitgegeven voor een bepaalde tijd, bijvoorbeeld voor een periode van 50 jaar maar kan zelfs voor meer dan 150 jaar.

De begraafplaatsen in de gemeente West Betuwe, hebben een diversiteit aan capaciteit en (keuze)mogelijkheden binnen de grenzen van de begraafplaatsen. Maar de gemeente wil ook graag meegaan in de trends en ontwikkelingen. De gemeente is op zoek naar andere vormen en trends met betrekking tot diverse vormen van begraven. Zij gaat hiermee in de mogelijke behoefte van haar inwoners voorzien.

Er zijn vier mogelijkheden denkbaar in de gemeente West Betuwe voor natuurbegraven of natuurlijk begraven:

1. Ontwikkeling in bestaande natuur
2. Ontwikkeling nieuwe natuur
3. Ontwikkeling door derden
4. Ontwikkeling op bestaande begraafplaatsen

Gezien de zwaarwegende redenen dat om natuur/natuurlijk begraven mogelijk te maken de gemeente West Betuwe grond moet aankopen en of aan de bijkomende verplichting van natuurcompensatie te moeten voldoen is deze keuze niet wenselijk. Om die redenen wordt alleen ontwikkeling op bestaande begraafplaatsen haalbaar geacht. Dit kan binnen de eigen organisatie verder worden georganiseerd.

De gemeente West Betuwe gaat alvorens over te gaan tot het aanbieden van natuur of natuurlijk begraven vanuit gemeentelijke exploitatie voor de volgende aspecten een verdere verdieping maken op de voorzieningen, de inrichting en het beheer.

Voor de gemeente West Betuwe gelden voor ontwikkeling de volgende uitgangspunten:

1. Richtlijn van de Provincie: 250 natuurgraven voor 1 ha. nieuwe natuur. Indien voor natuurlijk begraven wordt gekozen kan de dichtheid groter en bepaalt de gemeente dit zelf. Zij dient dan ook de tarievenlijst aan te passen.

2. De tarieven lijkbezorgingsrechten 2020 van de gemeente West Betuwe.
3. De natuurbegraafplaats of natuurlijke begraafplaats dient kostendekkend te zijn.
4. Het moet leiden tot beheersbare inrichtingskosten en die passen bij de toekomstige inrichting. Het beleidsplan begraafplaatsen is hierin leidend.

De conclusie is dat de haalbaarheid voor natuurlijk begraven 'realistisch' is. Het tarief voor natuurlijk begraven ligt in de lijn met de huidige tarieven voor lijkbezorgingsrechten. Deze tarieven zijn reëel te noemen. Het tarief voor natuurlijk begraven is daarmee haalbaar en marktconform.

Met het uitgangspunt dat er geen uitbreiding van het aantal begraafplaatsen wenselijk is en de gemeente geen gronden in bezit heeft of wenst aan te kopen (natuurterreinen dan wel overige terreinen) is natuurlijk begraven alleen mogelijk op bestaande begraafplaatsen.
Het is een aanvulling op het bestaande aanbod aan begraafproducten. Voorwaarde is dat de bestaande capaciteit van de begraafplaatsen gewaarborgd blijft en niet te begraven voor onbepaalde tijd. Dit past ook in de wens van West Betuwe in het kader van hostmanship maar niet in de wens om te begraven voor onbepaalde tijd.
Ophemert is een mogelijkheid voor natuurlijk begraven. Het past binnen wet en regelgeving. Qua technische eisen is het mogelijk omdat het een bestaande locatie betreft. Echter de bodemomstandigheden zijn slecht. Dit heeft gevolgen voor de inrichtingskosten omdat structuurverbetering moet worden uitgevoerd.

Geadviseerd wordt dat natuurlijk begraven de voorkeur heeft en dit in eigen beheer van de gemeente West Betuwe te doen. Zij houdt daarmee de regie inzake het begraafplaatsen beheer- en exploitatie voor al haar begraafplaatsen. Natuurlijk begraven is rendabeler en beter voor beheer- en exploitatie en kostendekking voor al haar begraafplaatsen. Continuïteit is daarmee gewaarborgd in het kader van wet- en regelgeving, registratieplicht e.d. en past in de huidige lijkbezorgingsrechten van bepaalde tijd graven.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Voor u ligt de rapportage natuurbegraven van de gemeente West Betuwe. De gemeente onderzoekt welke behoefte en mogelijkheden voor natuurbegraven binnen West Betuwe aanwezig zijn, rekening houdend met de voorwaarden van de provincie Gelderland. Het beoogde resultaat is duidelijkheid te scheppen over de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van een natuurbegraafplaats binnen de gemeentegrenzen van West Betuwe. Daarnaast is er gekeken naar een tussenvorm tussen de huidige vorm van begraven (traditioneel) begraven en natuurbegraven nl. 'natuurlijk begraven'.

Natuurbegraven is nog relatief nieuw in Nederland, maar steeds meer mensen kiezen ervoor om begraven te worden in de natuur op een zogenoemde natuurbegraafplaats. Op verschillende locaties in Nederland zijn de laatste jaren natuurbegraafplaatsen geopend. Momenteel telt Nederland tussen de 40 en 50 natuurbegraafplaatsen, veelal particuliere initiatieven, waarvan Schaarsbergen, Hoog Soeren en 's-Hertogenbosch de meest nabijgelegen zijn van de gemeente West Betuwe.

De aanleiding voor dit onderzoek is het beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019 – 2023 en de motie van 25 juni 2019. Hieronder is deze motie opgenomen.

Motie 25 juni 2019

Constaterende dat

- het in West Betuwe nu niet mogelijk is om te kunnen kiezen voor natuurbegraven binnen onze gemeentegrenzen en dat bij de rondgang langs de begraafplaatsen is aangegeven dat het nieuwe gedeelte van de begraafplaats Ophemert hiervoor in beeld is.
- de provincie Gelderland al in 2017 in de provinciale verordening heeft vastgelegd dat bepaalde delen van het GNN, onder voorwaarden, als natuurbegraafplaats kan worden aangewezen en dat ook delen van dat GNN in de gemeente West Betuwe liggen.
- er in het beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019-2023 is te lezen, dat tijdens de looptijd van dit beheerplan er een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden zal worden gedaan, binnen de eisen en de voorwaarden die de provincie Gelderland hieraan stelt, wat de gevolgen voor het beheer zijn, welke vraag hier naar is en welke mogelijke locaties binnen West Betuwe in beeld zijn.
- er in het Rivierengebied nu nog geen natuurbegraafplaatsen zijn.

Is van mening dat

- de vraag naar natuurbegraven toeneemt en dat we in het Rivierengebied hiervoor ook een mogelijkheid dienen te bieden.
- het geplande onderzoek naar de mogelijkheden voor een natuurbegraafplaats binnen West Betuwe geen uitstel verdient, mede doordat de provincie in 2017 hiervoor al delen van het GNN in West Betuwe heeft aangewezen en dat daarom dit onderzoek nog dit jaar dient te starten.

Roept het college op

- om het onderzoek naar de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van een natuurbegraafplaats binnen de gemeentegrenzen van West Betuwe nog dit jaar te starten en af te ronden voor de zomer van 2020.

Figuur 1, motie 25 juni 2019, aangenomen.

De raad is helder van mening dat de vraag naar natuurbegraven toeneemt en dat ze in het rivierengebied hiervoor ook een mogelijkheid dienen te bieden. In het beleids- en beheerplan begraafplaatsen 2019-2023 is richting gegeven naar eventuele mogelijkheden om een natuurbegraafplaats te realiseren binnen de gemeentegrenzen. Middels deze motie heeft de gemeenteraad gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van natuurbegraven binnen de gemeentegrenzen. Dit onderzoek dient voor de zomer van 2020 te zijn afgerond.

1.2 Doel

Deze rapportage geeft inzicht of er mogelijkheden zijn voor het aanwijzen en inrichten van één of meerdere natuurbegraafplaatsen binnen de gemeentegrenzen. Daarnaast wordt gekeken naar de mogelijkheden voor natuurlijk begraven. Het wordt duidelijk of dit haalbaar is en onder welke voorwaarden en welke locaties hiervoor in aanmerking komen.
Daarbij rekening houdend met de voorwaarden van de provincie.

Antwoord wordt gegeven op de volgende vragen:

1. welke mogelijkheden zijn er binnen de gemeente West Betuwe voor natuurbegraven dan wel natuurlijk begraven? Is er een mogelijkheid voor een natuurbegraafplaats in West Betuwe?
2. is natuurbegraven of natuurlijk begraven op de bestaande gemeentelijke begraafplaatsen mogelijk en wat betekent het?
3. is de recente uitbreiding van de huidige begraafplaats Ophemert geschikt voor natuur(lijk)begraven? Deze wordt door de raad als mogelijke locatie genoemd. Past dat binnen de wet- en regelgeving, technische eisen en financiële haalbaarheid?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is de definitie van natuurbegraven en natuurlijk begraven beschreven, wat als uitgangspunt dient voor deze rapportage. Hoofdstuk 3 beschrijft de huidige situatie en geeft een korte beschouwing op de (landelijke) ontwikkelingen. Tevens geeft dit hoofdstuk een overzicht van de relevante wet- en regelgeving op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. Hoofdstuk 4 beschrijft de organisatievormen beheer en exploitatie van de bestaande gemeentelijke organisatie en overige vormen worden benoemd.
In hoofdstuk 5 is in een tabel het afwegingskader aangegeven met de aandachtspunten en voor- en nadelen voor de situatie in de gemeente West Betuwe. Daarnaast worden de mogelijkheden van de koppeling met bestaande locaties in beeld gebracht.
In hoofdstuk 6 wordt de uitwerking gegeven voor de gewenste situatie West Betuwe in relatie tot algemene uitgangspunten en randvoorwaarden inrichting en beheer waaronder de technische en milieukundige randvoorwaarden, toelaatbare grafdichtheden, capaciteitsbepaling, financieel kader en overige. In hoofdstuk 7 is de mogelijke locatie en haalbaarheid van de begraafplaats in Ophemert getoetst op haalbaarheid. Er is een financiële haalbaarheid uitgevoerd door een kosten baten analyse en zijn de conclusies gegeven. Hoofdstuk 8 geeft de conclusies weer van het doel van deze rapportage. Er wordt inzicht geven of er mogelijkheden zijn voor het aanwijzen en inrichten van natuurbegraven binnen de gemeentegrenzen. Is dit haalbaar en zo ja onder welke voorwaarden en welke locaties komen hiervoor in aanmerking. Hoofdstuk 9 geeft de aanbevelingen voor de gemeente West Betuwe weer. Hierin zijn de vervolgstappen, aanbevelingen en nader onderzoek in relatie tot communicatie, procedures en inrichtingsaspecten voor Ophemert aangegeven.

2 Definities, wat is natuurbegraven en natuurlijk begraven

Wikipedia geeft de definitie: “ een natuurbegraafplaats is een begraafplaats waar de graven in de natuur liggen. Op een reguliere begraafplaats liggen graven in rechte rijen langs verharde paden. Op een natuurbegraafplaats liggen graven in schijnbare willekeur op mooie plaatsen verspreid over het gebied. Graven worden veelal gemarkeerd met zwerfkeien of kleine houten bordjes. Het komt ook voor dat graven niet zichtbaar gemarkeerd worden, maar met gps op te sporen zijn”.

Wat is natuurbegraven?
Onder natuurbegraven wordt verstaan het begraven van mensen in een bestaand of te ontwikkelen natuurgebied, in een bepaalde dichtheid[1], zonder (of met eventueel een bescheiden) bovengronds zichtbare, maar afbreekbare markering, passend binnen het natuur en inrichtingsconcept. Na de begrafenis neemt de natuur haar plek weer in. De laatste rustplaats wordt vanzelf weer onderdeel van de natuur. Deze particuliere graven en urnengraven in de indeling ‘natuur’ begraven worden uitgegeven voor onbepaalde tijd. Bij een natuurgraf wordt uitgegaan van natuurlijke materialen, zoals onbehandeld hout. Eindresultaat: (beschermd) natuurgebied als levend monument voor de volgende generaties.

Wat is natuurlijk begraven?
Onder natuurlijk begraven wordt verstaan het begraven van mensen in een ‘natuurlijk graf’ in een bestaand of te ontwikkelen natuurgebied, in een bepaalde dichtheid, zonder of met een bovengronds zichtbaar herdenkingsteken. Het is een tussenvorm en vormt een overgang van traditioneel begraven naar natuurbegraven. Particuliere graven en urnengraven in de indeling ‘natuurlijk’ begraven worden uitgegeven voor een bepaalde tijd, bijvoorbeeld voor een periode van 50 jaar maar zelfs voor meer dan 150 jaar.

Soort graf	uitgifte termijn	inrichting	locatie
Algemeen graf	10 jaar	traditioneel	bestaande begraafplaats
Particulier graf	20 tot 30 jaar	traditioneel	bestaande begraafplaats
Natuurlijk graf	50 tot bijv. 150 jaar	afbreekbaar natuurlijke materialen	bestaande begraafplaats of afzonderlijke begraafplaats
Natuurgraf	“eeuwigdurend”	afbreekbaar natuurlijke materialen	afzonderlijke begraafplaats, bv in beschermd natuurgebied (bestaand of in aan te leggen gebied)

Tabel 1. Overzicht typen graven

[1] De dichtheid waarin begraven kan worden is door de provincie Gelderland voor nieuwe locaties vastgesteld maar is momenteel een punt van discussie. Deze kan wellicht hoger dan is toegestaan, omdat het op een bestaande begraafplaats wordt voorgesteld toe te passen.

3 Huidige situatie en ontwikkelingen

3.1 Ontwikkelingen

Natuurbegraven is ‘relatief’ nieuw in Nederland, maar is al langer bekend in het buitenland. Engeland heeft al meer dan 20 jaar natuurbegraven ontwikkeld en heeft ruim 200 zg. “Natural burial grounds, Green cemeteries of Ecocemeteries” (natuurbegraafplaatsen of zogenoemde ecobegraafplaatsen). Het is interessant om te zien dat het natuurbegraven is uitgewerkt in verschillende inrichtingsconcepten (bos/boomgaard/bloemenweide/gras) met verschillende dichtheden (van 500 tot 2500 graven per hectare). Daarnaast kent Duitsland al jaren het Waldfriedhof (bosbegraafplaats), waar in een bestaand bosgebied wordt begraven.

In Nederland ontwikkelen zich de laatste jaren, veelal als particulier initiatief, natuurbegraafplaatsen. Ook diverse overheden en natuurorganisaties onderzoeken de haalbaarheid ervan. De nu ontwikkelde natuurbegraafplaatsen zijn veelal gesitueerd in het landelijk gebied zoals de Veluwe (bos en heide), Drenthe, Brabant en Limburg. Momenteel zijn er in Nederland ca. 40-50 natuurbegraafplaatsen, veelal particuliere initiatieven, waarvan Schaarsbergen, Hoog Soeren en St. Michielsgestel de meest nabijgelegen zijn van de gemeente West Betuwe. In het rivierengebied zijn geen natuurbegraafplaatsen aangewezen. Deze ontwikkelingen in het rivierengebied worden door de gemeente West Betuwe gevolgd. In het plaatje op de volgende pagina zijn de weergegeven locaties voor natuurbegraafplaatsen in Nederland aangegeven tot 2016. Een recenter overzicht is niet beschikbaar.

De behoefte aan natuurbegraven wordt enerzijds ingegeven om geen verplichtingen aan de nabestaanden/kinderen door te geven, zoals onderhoud/zorg van het graf en verlengingen van de grafrechten met bijbehorende financiële verplichtingen. Anderzijds is het een trend vanuit idealisme of het komt voort uit de wens voor begraven voor onbepaalde tijd vanuit bepaalde geloofsovertuigingen. Daarnaast zien we ook nog de volgende ontwikkelingen:

- Mensen gaan actief op zoek naar informatie om vooraf keuzes te kunnen maken.
- Mensen zijn meer kostenbewust geworden en kijken naar de toekomst.
- Behoefte aan persoonlijk afscheid bij de overledenen en nabestaanden. De traditionele ingetogen uitvaart met een afscheidsdienst maakt plaats voor meer persoonlijke aandacht en wensen van de overledene.
- Afscheidsplechtigheden op een andere locatie dan in een kerk of crematorium of aula van de begraafplaats. Men kiest ervoor waar de overledene een band mee had of waar de familie zich thuis voelt.
- Steeds meer regelt de familie de uitvaart of speelt de uitvaartondernemer slechts een ondersteunende rol.
- Er worden vaker (nieuwe) rituelen ingezet met vraag naar een bepaalde ruimte.

De begraafplaatsen in de gemeente West Betuwe, hebben een diversiteit aan capaciteit en (keuze)mogelijkheden binnen de grenzen van de begraafplaatsen. Maar de gemeente wil ook graag meegaan in de trends en ontwikkelingen. De gemeente is op zoek naar andere vormen en trends met betrekking tot diverse vormen van begraven. Zij gaat hiermee in de mogelijke behoefte van haar inwoners voorzien.

Figuur 3 locaties natuurbegraafplaatsen in Nederland- waarom niet?
Bron: http://natuurbegraafplaats-waaromniet.nl/locaties-natuurbegraafplaatsen/ (geen recentere kaart beschikbaar)

Natuurbegraven is één van de terugkomende onderwerpen die genoemd worden als mogelijk verdienmodel voor beheer van bestaande natuurterreinen en/of de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden, maar ook voor de bestaande begraafplaatsen. Op het eerste gezicht lijkt het een aantrekkelijke mogelijkheid. Dit beeld wordt versterkt omdat er veel over geschreven wordt en omdat veel partijen er ook daadwerkelijk mee bezig zijn, waaronder ook commerciële investeerders. Het is meer dan de moeite waard om de kansen voor de gemeente West Betuwe te onderzoeken omdat in potentie veel natuur aanwezig is binnen de gemeentegrens. Dit zijn veelal landgoederen en locaties in bezit van derden zoals o.a. Marienwaerdt en het Geldersch Landschap. De gemeente heeft zelf weinig of geen natuurterreinen in haar eigendom of beheer. Maar ook andere locaties kunnen in beeld komen en getoetst worden.

3.2 Wet- en regelgeving

Wanneer men in Nederland een natuurbegraafplaats aan wil leggen moeten landelijke, provinciale en gemeentelijke wet- en regelgeving in acht worden genomen. In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste wetten, regels en richtlijnen benoemd die voor de gemeente van belang zijn voor het aanwijzen en inrichten van een (natuur)begraafplaats binnen haar gemeentegrenzen.

3.2.1 Landelijk

Wet	Artikel	Inhoud
Wet op de lijkbezorging[2]	24	De begraafplaatsen worden onderscheiden in gemeentelijke en bijzondere.
	27	1. De houder van een begraafplaats houdt een register van alle daar begraven lijken, met een nauwkeurige aanduiding van de plaats waar zij begraven zijn. 2. Het in het eerste lid bedoelde register is openbaar. 3. Het register van een bijzondere begraafplaats wordt bij opheffing van die begraafplaats overgebracht naar het archief van de gemeente waarin die begraafplaats was gelegen.
	33	Een gemeente heeft voor zich of met een of meer andere gemeenten tezamen tenminste een gemeentelijke begraafplaats, tenzij gedeputeerde staten van deze verplichting tijdelijk ontheffing hebben verleend.
	37	1. Een bijzondere begraafplaats kan slechts worden aangelegd en in stand gehouden door een kerkgenootschap dan wel door een privaatrechtelijke rechtspersoon of een natuurlijk persoon. 2. Onder kerkgenootschap wordt mede verstaan een onderdeel daarvan of een rechtspersoon, in het leven geroepen door een of meer kerkgenootschappen of onderdelen daarvan.
	40	1. Voor het aanleggen of uitbreiden van de bijzondere begraafplaats wordt slechts de grond gebruikt, die daartoe door de gemeenteraad is aangewezen. 2. Burgemeester en wethouders kunnen maatregelen voorschrijven, welke nodig zijn teneinde de grond geschikt te maken om als begraafplaats te dienen.
	41	Voor het in gebruik nemen van de bijzondere begraafplaats of van een deel daarvan is de toestemming van burgemeester en wethouders nodig. Deze toestemming wordt slechts geweigerd, indien niet aan de wettelijke voorschriften is voldaan.
Besluit op de lijkbezorging[3]	5	1. De afstand tussen de graven onderling bedraagt ten minste dertig centimeter. 2. Boven de kist of het omhulsel bevindt zich een laag grond van ten minste vijfenzestig centimeter. 3. Ten hoogste drie lijken mogen boven elkaar worden begraven, mits boven elke kist of ander omhulsel een laag grond van ten minste dertig centimeter dikte wordt aangebracht, die bij een volgende begraving niet mag worden geroerd. Ten aanzien van de bovenste kist of het bovenste omhulsel is het tweede lid van toepassing. 4. De graven bevinden zich ten minste dertig centimeter boven het niveau van de gemiddeld hoogste grondwaterstand. 5. Het derde en vierde lid zijn niet van toepassing op bestaande graven.
	6	De afstand van een graf tot de erfscheiding van de begraafplaats bedraagt ten minste één meter.

Tabel 2. Belangrijkste landelijke wetgeving met betrekking tot (natuur)begraven.

[2] *https://wetten.overheid.nl/BWBR0005009/2018-08-01*
[3] *https://wetten.overheid.nl/BWBR0009080/2020-01-01*

De wetgeving is door te vertalen naar de werkwijze van natuurbegraven. In de onderstaande figuur is de afstand tussen de kistbodem en de gemiddeld hoogste grondwaterstand van minimaal 30 centimeter en de grondlaag bovenop de kist van minimaal 65 centimeter schematisch weergegeven. Daarmee komt de totale drooglegging op ca.140 cm.

Begraafplaatsen mogen ook niet worden aangelegd in waterwingebieden. Op de kaart omgevingsvisie van de provincie Gelderland staan de grondwaterwingebieden aangegeven.

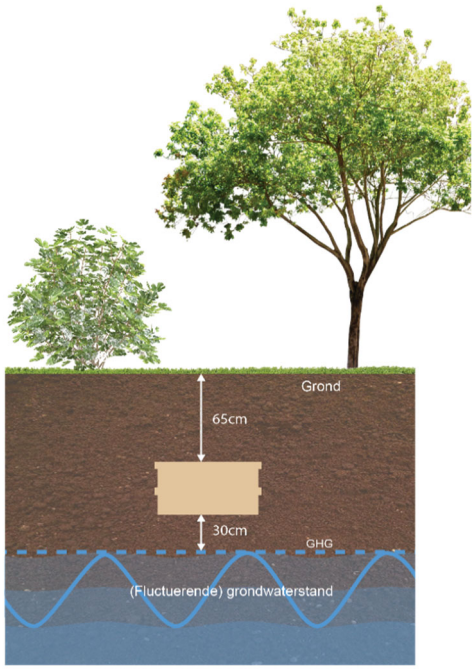

Figuur 2. Minimale afstand tussen kistbodem, grondwaterstand en grondlaag.

3.2.2 Provinciaal

De provincie Gelderland heeft in 2017 in de provinciale verordening vastgelegd dat wat hun betreft in bepaalde delen van het Gelders Natuurnetwerk (GNN, voorheen EHS) onder voorwaarden natuurbegraafplaatsen mogen worden gerealiseerd. Ook delen van het GNN in West Betuwe zijn in 2017 door de provincie aangewezen. Het is overigens nog aan de gemeente om te bepalen of ze ook wil meewerken aan een eventueel verzoek van derden en of dit technisch mogelijk is gezien de grondwaterstanden binnen de gemeente.

In het beheerplan is reeds richting gegeven aan eventuele mogelijkheden verwijzend naar de provinciale verordening 2017. Deze is echter gewijzigd. De aanpassing is een gevolg van nieuw beleid omtrent natuurbegraven dat eind 2018 door de provincie Gelderland werd vastgesteld. Voorheen moest per 150 natuurgraven 1 hectare nieuwe natuur worden aangelegd. Tegenwoordig geldt diezelfde natuurcompensatie voor 250 natuurgraven.

De Provinciale Staten hebben op 19 december 2018 een nieuwe Omgevingsvisie vastgesteld. Bij deze vaststelling hoort ook een nieuwe omgevingsverordening. Hierin staan de regels die van belang worden

geacht bij de inrichting van de Gelderse leefomgeving. Hieronder vallen ook de regels voor natuurbegraven en regels waar volgens de provincie natuurbegraven kan plaatsvinden.

Wet	Artikel	Inhoud
Omgevings-verordening Gelderland (december 2018)[4]		Praktische afspraken tussen de begraafplaats en de gebruikers (grafmaten, gedenktekens, openingstijden, te betalen rechten, onderhoudsverplichtingen). In de Omgevingsverordening is opgenomen dat natuurbegraven in het Gelders Natuurnetwerk niet is toegestaan in: • Kwalificerende habitattypen in Natura2000 gebieden • Zoekgebied voor uitbreiding habitattypen • De natuurparels: dit zijn de hotspots van biodiversiteit • Grote eenheden natuur. • A-locaties bos • Oude bosbodems, tenzij kan worden aangetoond dat deze eerder verstoord zijn Voor natuurbegraven zijn vanwege andere regelgeving uitgesloten: • Grondwaterbeschermingsgebieden. • Gebieden met een hoge grondwaterstand waar begraven volgens de Wet op de lijkbezorging is uitgesloten. Begraven zou mogelijk zijn wanneer er opgehoogd wordt. Dit is echter vanwege de natuurfunctie uitgesloten. Uit onderzoek van Provincie[4] blijkt dat als die gebieden van waaruit water uitspoelt naar kwelafhankelijke natuurgebieden worden uitgesloten van natuurbegraven, er een hogere grafdichtheid kan worden gehanteerd. Ongestoorde bodems moeten worden ontzien, bossen die ook al in 1850 op de topografische kaart als bos staan gelden als ongestoorde bodem.
	2.46	Voorwaarden toegestane activiteiten: Wanneer een nieuwe natuurbegraafplaats mogelijk wordt gemaakt, moet een substantiële versterking van de kernkwaliteiten worden gerealiseerd. Deze verevening is alleszins redelijk en proportioneel bij ruimtelijke ontwikkelingen als natuurbegraven en correspondeert ook goed met het beleid in de Groene ontwikkelingszone waar wij ook een vereveningsbeleid voorstaan. Bij de bepaling van de hoogte van verevening hanteert de provincie drie criteria: het profijtbeginsel, toerekenbaarheid en proportionaliteit. Het profijtbeginsel houdt in dat de locatie nut moet ondervinden van de te treffen werken, maatregelen of voorzieningen. Toerekenbaarheid wil zeggen dat er een causaal verband moet bestaan tussen de kosten die daarmee gemoeid zijn en de betreffende ontwikkeling die planologisch mogelijk wordt gemaakt. Met name als meerdere gebieden of ontwikkelingen profijt hebben van een werk, maatregel of voorziening moeten de kosten naar evenredigheid, dus proportioneel worden verdeeld. Kortom: hoe directer en overwegender het voordeel van de voorziening geldt voor het plangebied, des te groter de dekking uit de grondexploitaties dient te zijn. Het doel voor de verevening is de versterking van de kernkwaliteiten van het Gelders natuurnetwerk.
	2.47	Instructieregel bestemmingsplan natuurbegraven in Gelders natuurnetwerk onder voorwaarden 1. In afwijking van paragraaf 2.6.1 kan een bestemmingsplan voor gronden gelegen binnen het Verkenningsgebied voorwaarden natuurbegraven Gelders natuurnetwerk een natuurbegraafplaats mogelijk maken, als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden: a. de grafrust wordt gerespecteerd; b. er worden alleen menselijke stoffelijke resten en urnen begraven; c. er vinden geen bijzettingen plaats; d. er vindt geen as-verstrooiing plaats; e. er wordt alleen in vergankelijke materialen begraven; f. bij het dichten van een graf wordt de bodem in de oorspronkelijke volgorde teruggeplaatst; g. er worden geen grafmonumenten geplaatst; h. er worden geen nieuwe gebouwen of bouwwerken opgericht; i. er worden geen verhardingen of half verhardingen aangebracht;

[4] *https://www.gelderland.nl/bestanden/Documenten/Gelderland/04Ruimte/190228_Geconsolideerde_Omgevingsverordening.pdf*

Wet	Artikel	Inhoud
		j. er vindt geen grondverzet plaats anders dan voor het delven van een graf of het begraven van een urn nodig is; k. het aantal graven bedraagt ten hoogste 500 graven per hectare; l. de kernkwaliteiten van het Gelders natuurnetwerk worden versterkt door per 250 graven per hectare één hectare nieuwe natuur te realiseren of door het omvormen van vijf hectare bestaande natuur naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het natuurbeheerplan en de beheerplannen Natura2000; m. in het bestemmingsplan is als voorwaardelijke verplichting een beheerplan opgenomen dat inzicht geeft hoe met de ter plaatse voorkomende bijzondere soorten wordt omgegaan. 2. De initiatiefnemer legt de wijze van versterking van de kernkwaliteiten, de wijze waarop aandacht aan voorkomende soorten wordt besteed en het dichten van graven vast in een natuurversterkingsplan dat onderdeel uitmaakt van het bestemmingsplan.
	2.48	In afwijking van paragraaf 2.6.1 kan een bestemmingsplan voor gronden gelegen binnen het Verkenningsgebied bijzondere voorwaarden natuurbegraven Gelders natuurnetwerk een natuurbegraafplaats mogelijk maken als voldaan wordt aan de voorwaarden gesteld in artikel 2.47 en de initiatiefnemer aantoont dat: a. de bosbodems eerder zijn geroerd en niet meer ongestoord zijn; b. de zoekgebieden voor nieuwe habitat in de omgeving al zijn ingevuld buiten het initiatief. Bij natuurbegraven moet rekening worden gehouden met het verbod op begraven in Grondwaterbeschermingsgebieden. Ook is de gemiddeld hoogste grondwaterstand van belang vanwege de randvoorwaarden uit het Besluit op de lijkbezorging. Dat betekent dat alleen heel droge gebieden (met grondwatertrap VII of VIII) in aanmerking komen. Grootschalige vergraving van nattere gebieden om droge “grafheuvels” te maken is niet aan de orde, omdat er dan een significante aantasting van de bodem plaatsvindt (kernkwaliteit). Het Rijksbeleid sluit dit uit. Natuurbegraven op oude bosbodems is mogelijk wanneer uit veldonderzoek blijkt dat de oude bosbodem verstoord is. Verstoorde bosbodems zijn minder geschikt voor natuurontwikkeling dan bosbodems met een ongestoorde bodemopbouw. De oude bosbodems liggen op plekken waar op 150 jaar oud kaartmateriaal al bossen waren ingetekend. Eventuele grondbewerkingen in de periode daarna zijn niet altijd vastgelegd. Door boringen met een grondboor kan de opbouw van het bodemprofiel worden bekeken, waarmee kan worden vastgesteld of er nog sprake is van een ongestoorde bodemopbouw. De gebieden waar natuurbegraven niet is toegestaan zijn opgenomen in de verbeelding “Natuurbegraven uitgesloten wegens wettelijke beperkingen”.
Wet Natuur-bescherming		Het reguliere beheer en het gebruik van de natuurbegraafplaats vindt plaats conform de vereisten uit de Wet Natuurbescherming (Wnb).
	2.7, lid 2	Het is verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitat of de habitat van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.
	2.9	De Wnb heeft tot doel het beschermen en in stand houden van Natura 2000-gebieden. Het verbod, bedoeld in artikel 2.7, tweede lid, is niet van toepassing op projecten en andere handelingen, behorende tot door provinciale staten bij verordening aangewezen categorieën van projecten, onderscheidenlijk andere handelingen, indien ten aanzien van het project, onderscheidenlijk de handeling is voldaan aan bij of krachtens die verordening gestelde regels. Deze regels kunnen in elk geval betrekking hebben op: a. de wijze waarop een project wordt gerealiseerd, onderscheidenlijk een handeling wordt verricht; b. de ligging van de locatie waar een project wordt gerealiseerd, onderscheidenlijk een handeling wordt verricht ten opzichte van een Natura 2000-gebied, een natuurlijke habitat of een habitat van een soort in dat gebied; c. de te verrichten onderzoeken naar de gevolgen van de realisatie van een project, onderscheidenlijk de verrichting van een handeling voor de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied; d. de voorafgaand aan of tijdens de realisatie van een project, onderscheidenlijk de verrichting van een handeling te treffen maatregelen om te voorkomen dat de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied worden aangetast; e. de melding van het voornemen een project te realiseren, onderscheidenlijk een handeling te verrichten aan een bij of krachtens de verordening aangewezen bestuursorgaan, de termijn waarbinnen de melding wordt gedaan en de wijze waarop, en de daarbij te overleggen gegevens.

Tabel 3. Belangrijkste provinciale wetgeving m.b.t. natuurbegraven gericht op erkende natuurgebieden .

Er kunnen met de voorgestelde regeling maximaal 500 graven per hectare worden aangelegd. Het is aan de gemeente om op basis van de specifieke lokale omstandigheden af te wegen of zij die dichtheid of een lagere willen toestaan. Bij het ontwikkelen van een natuurbegraafplaats moet een natuurversterkingsplan gemaakt worden. De kernkwaliteiten van het Gelders natuurnetwerk worden versterkt door per 250 graven per hectare één hectare nieuwe natuur te realiseren of door het omvormen van vijf hectare bestaande natuur naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het natuurbeheerplan en de beheerplannen Natura2000.
Let wel, momenteel heeft de gemeente West Betuwe geen natuur in beheer en is dit lastig te organiseren.

De Omgevingsverordening beschikt over kaarten die de regels over natuur visueel weergeven. In de onderstaande figuur 3 zijn de verkenningsgebieden opgenomen met bijzondere voorwaarden natuurbegraven en kleinschalige recreatie in het Gelders natuurnetwerk. In de daaropvolgende figuur 4 is deze kaart ingezoomd op de gemeente West Betuwe.

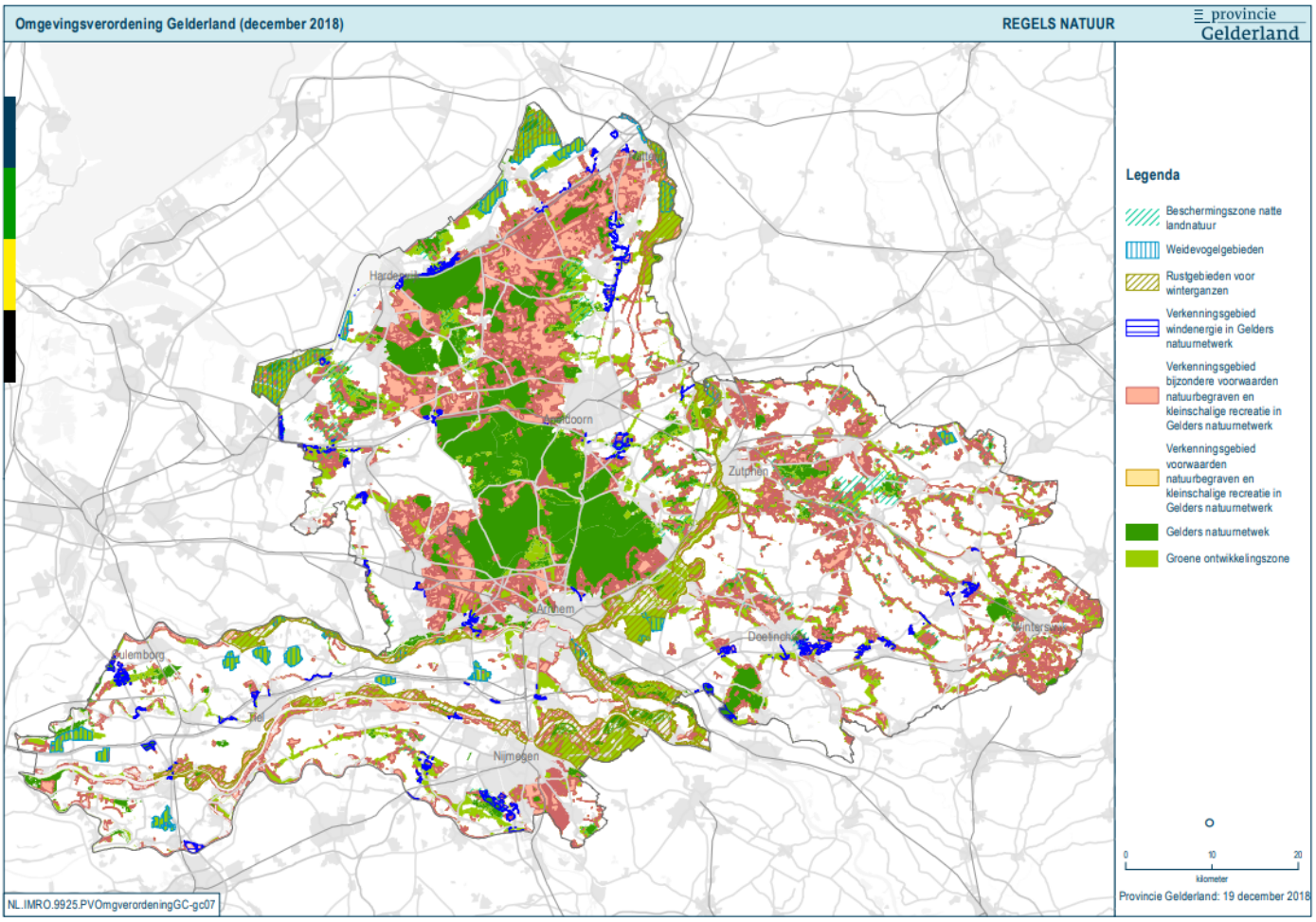

Figuur 3: Omgevingsverordening Gelderland, regels natuur (2018).
Bron: https://www.gelderland.nl/bestanden/Documenten/Gelderland/04Ruimte/190228_Kaarten_Omgevingsverordening.pdf

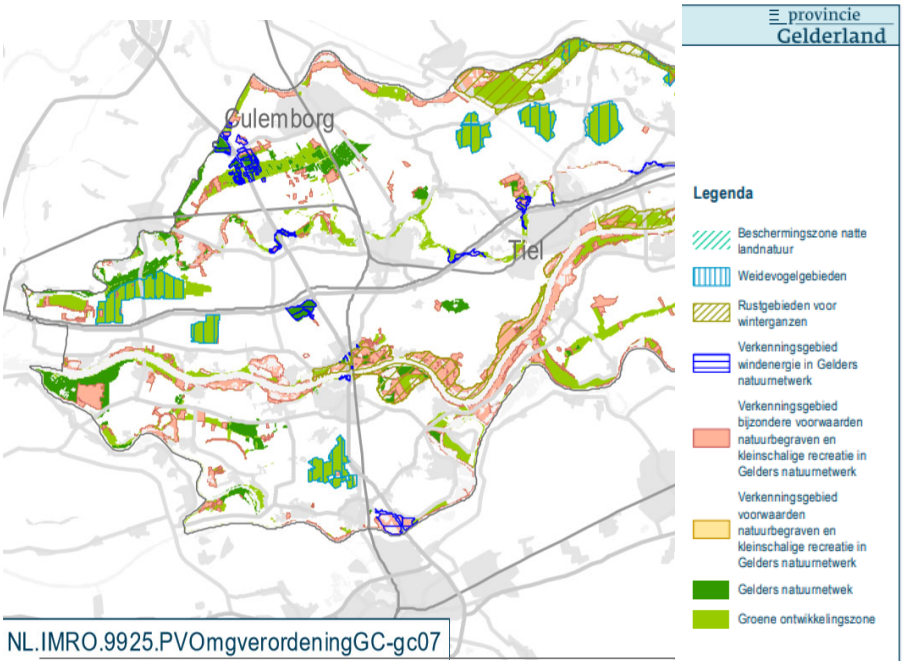

Figuur 4: Omgevingsverordening Gelderland, regels natuur (2018), ingezoomd op gemeente West Betuwe.
Bron: https://www.gelderland.nl/bestanden/Documenten/Gelderland/04Ruimte/190228_Kaarten_Omgevingsverordening.pdf

Uitgevoerde onderzoeken

1. De provincie heeft bureau B-ware opdracht gegeven onderzoek te doen naar de effecten van natuurbegraven op natuur en milieu. Het onderzoek is gereed. De onderzoekers concluderen dat natuurbegraven beperkte effecten op natuur en milieu heeft. Er zijn geen risico's op verontreiniging met medicijnresten. Zij adviseren op grond van het onderzoek om:
   - Natuurbegraven niet toe te staan in ongestoorde bodems
   - Een lage dichtheid van graven per ha te hanteren om te voorkomen dat er een hoge nitraatuitspoeling naar het grondwater optreedt.
   - Geschikte locaties te kiezen op basis van het grondwatersysteem om te voorkomen dat er voedselarme natuurtypen worden gevoed met voedselrijk grondwater.
   - Ervoor te zorgen dat de toplaag van de bodem wordt teruggebracht op het graf.
2. Wageningen Environmental Research (voorheen Alterra) heeft in opdracht van Natuurmonumenten onderzoek gedaan naar de effecten van natuurbegraven op de natuur bij Natuurbegraafplaats Heidepol bij Arnhem. Conclusie van dit onderzoek is dat natuurbegraven op het onderzochte terrein geen significante effecten heeft op de vegetatie en de bodemchemie.
3. Omdat de indruk ontstond dat B-ware iets voorzichtiger conclusies trok dan Wageningen Environmental Research, is een gesprek met beide organisaties gevoerd, waarbij ook Natuurmonumenten, de opdrachtgever van WEnR, aanwezig was. Tijdens dat gesprek zijn de volgende conclusies getrokken:
   - De grafdichtheid kan worden verhoogd van 50 naar 500 graven per ha, als tegelijkertijd die gebieden voor natuurbegraven worden uitgesloten waarvan het grondwater voeding geeft aan voedselarme natuurgebieden.
   - Als oude bosbodems (1850) worden uitgesloten van natuurbegraven, zijn daarmee de ongestoorde bodems afdoende beschermd. Dit leidt ertoe dat ook in de Achterhoek, Montferland en Rijk van Nijmegen oude bosbodems worden uitgesloten. Op de Veluwe zijn die al uitgesloten.

- Bij het bestemmingsplan moet een beheerplan van de natuurbegraafplaats worden overlegd waarin is aangegeven hoe met voorkomende beschermde soorten wordt omgegaan, zodat geen rode lijstsoorten of N2000 soorten worden verstoord.

3.2.3 West Betuwe

In de onderstaande tabel wordt aangegeven wat de gemeentelijke kaders met betrekking tot natuurbegraven zijn.

Gemeentelijk	Inhoud
Bestemmingsplan	Natuurbegraven is een relatief nieuwe wijze van begraven waarbij wordt begraven in een natuurlijke omgeving. Begraafplaatsen, crematoria, strooiveldjes en opbaarplaatsen moeten worden aangegeven in het bestemmingsplan. Natuurbegraafplaatsen moeten ook worden aangegeven in het bestemmingsplan. Het gaat om een terrein met als hoofdbestemming natuur en als nevenbestemming begraafplaats. Een natuurbegraafplaats is dus in de eerste plaats een bos of een natuurgebied en in de tweede plaats een begraafplaats. Hiervoor dient wel het bestemmingsplan aangepast te worden. Op een bestaande begraafplaats met de bestemming begraven geldt dat er niets hoeft te wijzigen.
Motie 25 juni 2019 (zie ook inleiding document)	Het in West Betuwe nu niet mogelijk is om te kunnen kiezen voor natuurbegraven binnen onze gemeentegrenzen en dat bij de rondgang langs de begraafplaatsen is aangegeven dat het nieuwe gedeelte van de begraafplaats Ophemert hiervoor in beeld is. Er zijn in het Rivierengebied nu nog geen natuurbegraafplaatsen. De raad is van mening dat: ▪ De vraag naar natuurbegraven toeneemt en dat we in het Rivierengebied hiervoor ook een mogelijkheid dienen te bieden. ▪ Het geplande onderzoek naar de mogelijkheden voor een natuurbegraafplaats binnen West Betuwe geen uitstel verdient, mede doordat de provincie in 2017 hiervoor al delen van het GNN in West Betuwe heeft aangewezen en dat daarom dit onderzoek nog in 2019 dient te starten. Het college is opgeroepen om: ▪ Het onderzoek naar de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van een natuurbegraafplaats binnen de gemeentegrenzen van West Betuwe nog dit jaar te starten en af te ronden voor de zomer van 2020.
Beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019-2023	Er in het beleids- en beheerplan begraafplaatsen te lezen is dat tijdens de looptijd van dit beheerplan er een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden zal worden gedaan, binnen de eisen en de voorwaarden die de provincie Gelderland hieraan stelt, wat de gevolgen voor het beheer zijn, welke vraag hier naar is en welke mogelijke locaties binnen West Betuwe in beeld zijn.

Tabel 4. Gemeentelijke kaders met betrekking tot natuurbegraven.

3.3 De sociaalmaatschappelijke en sociaaleconomische betekenis van natuurbegraven

Het is een van de mogelijkheden om mensen de gelegenheid te bieden begraven te worden op een plek met ‘eeuwigdurend grafrecht’. Hiervoor is steeds meer interesse. De natuurbegraafplaats is als ritueel landschap, een waardevolle aanvulling voor onze begraafcultuur. Natuurbegraven kan tevens bijdragen aan uitbreiding, verbetering en instandhouding van kwaliteit van bos, natuur en landschap in Nederland (bron: Platform Natuurbegraven Nederland, 2009/2011).
Hieronder worden diverse sociaalmaatschappelijke en sociaaleconomische betekenissen c.q. belangen van natuurbegraven nader aangegeven.

Maatschappelijk belang

- Onderzoek naar draagkracht en behoeftebepaling. De gemeente kan door haar maatschappelijke rol en grote netwerk hierin een goede rol vervullen.

Natuurlijk, landschappelijk en cultuurhistorisch belang

- Eisen/randvoorwaarden vanuit natuur, landschap en cultuurhistorie. Er zijn landelijk al onderzoeken en voorstellen beschikbaar die de mogelijkheden laten zien van natuurbegraven in de in Nederland voorkomende grondsoorten. Hier wordt gebruik van gemaakt bij de uitwerking, maar ook vanuit de visie natuur en landschap binnen de gemeente.
- Onderzoeken van de mogelijkheden en randvoorwaarden opstellen voor nieuwe en bestaande natuurgebieden. Benoemen mogelijkheden en beperkingen (begraven of urnenvoorzieningen) i.r.t. (mogelijke) locaties.
- Locaties onderzoek: scoren van mogelijke locaties op geschiktheid
- Advies voor de basis inrichting c.q. programma van wensen voor de inrichting en beheer van de natuurbegraafplaats.
- In beeld brengen van de gevolgen voor de organisatie voor een natuurbegraafplaats.
- In beeld brengen van de randvoorwaarden vanuit daadwerkelijk beheer.

Economisch belang

- Onderzoek naar het economisch belang van natuurbegraven zowel voor de organisatie van de gemeente als het particulier initiatief. Hierbij wordt ingegaan op zaken als de verhouding tussen kosten en baten, werkgelegenheid, bijdrage in de onderhoudskosten van natuurgebieden, omzetwijziging en/of exporttoename van de huidige begraafplaats als gevolg van de realisatie van het initiatief.
- Randvoorwaarden opstellen t.a.v. capaciteit, dichtheid, vraag en aanbod voor de gemeentelijke begraafplaats. De capaciteitsbepaling geeft inzicht in de toekomstige benodigde ruimte voor graven en urnen binnen een aangewezen gebied. Daarbij kan een keuze gemaakt worden naar verschillende dichtheden en daarbij zal tevens een inschatting gemaakt worden naar de opbrengsten kant.
- Tarievenonderzoek, benchmarking in de regio, financiële haalbaarheid. Met het in kaart brengen van de huidige situatie rondom natuurbegraafplaatsen wordt het mogelijk om deze te vergelijken met de tarieven binnen de gemeente en in de omgeving.
- Inzicht in de beheerkosten van de natuurbegraafplaatsen ten opzichte van de andere aanwezige begraafplaatsen. De vergelijkbaarheid van gegevens is bij een dergelijke benchmark van groot belang.
- Een kosten-batenanalyse maken van natuurbegraven. In dit onderdeel wordt gekeken naar een efficiënt financieel beheer. Verder aan de orde komen kansen voor het verhogen van de inkomsten (bijvoorbeeld tariefstelling, kostendekkenheid of niet, het aanbieden van aanvullende dienstverlening etc.). Wellicht zijn er ter verhoging van de structurele inkomsten voor de toekomst initiële investeringen noodzakelijk. Deze investeringen zullen geraamd en aangegeven worden evenals wat het toekomstige rendement is dat men hierbij mag verwachten.
- Subsidies, donaties waarbij de mogelijkheden hiervan in beeld gebracht worden.

3.4 Ontwikkelingen en ervaringen West Betuwe

Binnen de gemeente West Betuwe komt nog geen natuurbegraven en natuurlijk begraven voor. Momenteel zijn er geen particuliere initiatieven bekend. In de overleggen met begrafenisondernemers is dit tot heden ook geen onderdeel geweest van de gesprekken of behoefte.

Mogelijk komt dit doordat binnen de gemeente weinig geschikte natuurgebieden zijn en de aanwezige hoge en sterk wisselende grondwaterstanden door de aanwezigheid van de rivieren en vette kleigronden.

3.4.1 Nieuwe (private) locaties, gemeentelijk of particulier grondbezit

Op basis van de in hoofdstuk 3 genoemde kaart zijn een groot aantal gebieden uitgesloten. Enerzijds omdat ze te nat zijn voor begraven volgens het besluit op de Lijkbezorging en anderzijds omdat het grondwaterbeschermingsgebieden zijn.

Mogelijke gebieden die wellicht geschikt zijn en die vallen onder Droog Gelders natuurnetwerk binnen de gemeente West Betuwe zijn:

- het gebied tussen Est en Ophemert;
- de diverse locaties langs de Linge maar ook direct naast natte gebieden;
- eventuele landgoederen en of daarbij behorende terreinen;
- het gebied ten zuiden van Asperen;
- mogelijke delen van het recreatieterrein Lingebos.

In dit rapport wordt geen verder onderzoek of nadere uitwerking gedaan naar mogelijke andere locaties binnen de gemeente West Betuwe omdat het terreinen betreffen die niet in eigendom zijn van gemeente.

4 Organisatievormen beheer en exploitatie

Bij de plannen om eventueel een natuurbegraafplaats te ontwikkelen, is de vraag gerezen of de gemeente dit ook zelf moet gaan doen of het over te laten aan private partijen. Wat zijn daarbij de voor- en nadelen? Welke modellen zijn voor het beheren en exploiteren van een eventuele natuurbegraafplaats mogelijk en welke opties zijn daarin relevant? Hieronder wordt in het kort een en ander weergegeven.

Organisatievormen
Voor het beheren en exploiteren van begraafplaatsen zijn verschillende organisatiemodellen mogelijk. Hiertoe zijn de volgende twee opties te onderscheiden:
1. het ontwikkelen, beheren en exploiteren vanuit de bestaande gemeentelijke organisatie;
2. het ontwikkelen, beheren en exploiteren door een private partij.

Optie 1. het ontwikkelen, beheren en exploiteren vanuit de bestaande gemeentelijke organisatie;
Voordelen vanuit de bestaande gemeentelijke organisatie:

- eigen regie: het gemeentebestuur behoudt nadrukkelijk de regie inzake het begraafplaatsen beheer- en exploitatie voor al haar begraafplaatsen. Continuïteit is altijd gewaarborgd ook in het kader van wet- en regelgeving, registratieplicht e.d.
- hostmanship: het is een aanvulling op het bestaande aanbod aan begraafproducten. Voorwaarde is dat de bestaande capaciteit van de begraafplaatsen gewaarborgd blijft. Dit past ook in de wens van West Betuwe in het kader van hostmanship maar niet in de wens om niet meer te begraven voor onbepaalde tijd.
- klantenbinding: natuurbegraafplaats in eigen beheer, onderstreept het volgen van de markt, inspelen op de vraag en het luisteren naar de klant.
- kostendekkenheid: de Gemeente houdt haar potentiële klanten voor haarzelf, waardoor de opbrengsten mede ten gunste komen van de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaatsen.
- grafkeuze mogelijkheden: de gemeente breidt de keuzemogelijkheden uit wat betreft de grafkeuze, met o.a. bosgraven, landgoed, fruittuin, weide en akkergraven. Ook in de omvang van de begraaflocatie (grootte van de graven) kan verschil gemaakt worden.
- natuur en natuurontwikkeling: natuur en de natuurontwikkeling door middel van eigen beheerplannen gestalte te geven. De inkomsten van de natuurbegraafplaats kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en het beheer van de natuur.
- indien keuze gemaakt wordt voor graven voor onbepaalde tijd: het aanbieden van graven voor onbepaalde tijd biedt mogelijkheden voor de wens die leeft onder de inwoners van de gemeente West Betuwe. Dit is in de gemeente echter niet wenselijk.
- bestaande locatie:
    - indien aangesloten wordt op een bestaande locatie van de gemeente zijn de investeringskosten relatief laag. Deze zijn laag omdat de meeste faciliteiten in de directe nabijheid aanwezig zijn op de bestaande begraafplaats of gebruik wordt gemaakt van bestaande faciliteiten als in huidige situatie op die locaties. Er hoeven direct geen grote investeringen gedaan te worden. Naar behoefte en ontwikkeling kan geïnvesteerd worden in voorzieningen.
    - grondverwerving en aankopen: de gemeente hoeft geen grondaankopen te doen omdat zij zelf grondeigenaar is.

Risico's
Mogelijke risico's liggen bij de gemeente. Deze zijn niet groot omdat er geen grond hoeft te worden aangekocht, waardoor de investeringskosten laag zijn.

- Kennis en kunde: Er is binnen de gemeente voldoende kennis en kunde bij de huidige organisatie aanwezig omtrent het vakgebied begraven. Natuurbegraven vraagt iets aanpassing maar is goed te organiseren.

Nadelen

- Kennis en kunde: uitbreiding van specialisatie (natuurbeheerders en ecologen) binnen de gemeentelijke organisatie.
- Eigen regie: In een gemeentelijke organisatie zijn de (beslis)lijnen over het algemeen langer dan in particuliere organisaties waardoor gemeente minder slagvaardiger en efficiënter kan handelen.
- Er wordt maar 1 keer betaald en er daarna komt geen geld meer binnen, terwijl het terrein toch beheerd moet worden. De opbrengsten uit natuurgraven moet in een voorziening geplaatst worden waaruit de kosten van het terreinbeheer betaald dienen te worden.
- Indien keuze onbepaalde tijd graven: graven worden niet geruimd, in het graf wordt één persoon begraven en zal worden opgenomen in de natuur.
- Nieuwe locatie:
    - Investeringskosten. Realisatie van faciliteiten in de directe nabijheid.
    - Grondverwerving en aankopen: Gemeente dient grondaankopen te doen omdat zij zelf geen grondeigenaar is en deze inrichten.

Optie 2. het ontwikkelen, beheren en exploiteren door een private partij

Voordelen

- Slagvaardig efficiënt en effectief: In een particuliere organisatie zijn de (beslis)lijnen over het algemeen korter, waardoor zij slagvaardiger en efficiënter kunnen handelen.

Nadelen

- Minimale regie gemeente: Gemeentebestuur heeft doorgaans nog slechts minimale invloed. Continuïteit bij de private partij moet goed gewaarborgd worden ook in het kader van wet- en regelgeving, registratieplicht e.d.
- Concurrentie voor de eigen begraafplaatsen: Continuïteit bestaande voorzieningen en algemeen belang worden minder gewaarborgd. Met andere woorden: door een private partij een marktaandeel te geven, geef je een gedeelte van je eigen marktaandeel weg. Hierdoor zal de kostendekkenheid van de gemeentelijke begraafplaatsen alleen maar verder dalen. Het aantal nieuw uit te geven graven loopt terug. De private partij is een concurrerende marktpartij.
- Klanten kwijt: Natuurbegraafplaats door een private partij, onderstreept het volgen van de markt, inspelen op de vraag en het luisteren naar de klant. Natuurbegraven breidt de keuze mogelijkheden sterk uit wat betreft de grafkeuzes, met o.a. bosgraven, boomgaard en/of fruittuingraven, weide en akkergraven. Ook de grootte van de graven kan verschil in gemaakt worden. Op basis van deze vraag uit de markt ben je als gemeente potentiële klanten kwijt.
- De ontwikkeling van natuurbegraafplaatsen in de regio werkt concurrerend voor de eigen begraafplaatsen.
- Markt bepaald natuur beheer: Private partij zal de inkomsten uit de exploitatie doorgaans gebruiken voor eigen behoefte en minder voor het in stand houden van natuur en natuur ontwikkeling. Afspraken hierover dienen duidelijk vastgelegd worden maar ook gevolgd worden.
- Grondverwerving en aankopen: Gemeente hoeft op bestaande begraafplaatsen geen grondaankopen te doen omdat zij zelf grondeigenaar is. Als de gemeente wel grondaankopen moet doen is het een nadeel.

- Investeringskosten: Deze zijn laag omdat alle faciliteiten in de directe nabijheid aanwezig zijn op de bestaande begraafplaats(en). Er hoeven direct geen grote investeringen gedaan te worden. Naar behoefte en ontwikkeling kan geïnvesteerd worden in voorzieningen.

Risico's
Mogelijke risico's liggen bij de private partij zonder dat je als gemeente daar invloed op uit kunt oefenen.

- Kennis en kunde: De vraag is of er binnen de private partij voldoende kennis en kunde aanwezig omtrent het vakgebied begraven.

4.1 Overige vormen

Overige vormen die mogelijk zijn onder andere een nieuwe private partij of een externe verzelfstandiging van een deel van de organisatie. Deze heeft verder geen verdere uitwerking in dit rapport.

5 Mogelijkheden natuurbegraven en natuurlijk begraven

5.1 Mogelijke vormen

Er zijn vier mogelijkheden denkbaar in de gemeente West Betuwe voor natuurbegraven of natuurlijk begraven:

5. Ontwikkeling in bestaande natuur
6. Ontwikkeling nieuwe natuur
7. Ontwikkeling door derden
8. Ontwikkeling op bestaande begraafplaatsen

In de volgende paragraaf worden op de diverse onderdelen deze vormen afgewogen.

5.2 Afwegingskader voor- en nadelen

In de voorgaande hoofdstukken is weergegeven wat het beleid en de situatie momenteel in gemeente West Betuwe betreft t.a.v. het natuurbegraven en natuurlijk begraven. In de onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van de overwegingen die gemaakt moeten worden alvorens te besluiten over het overgaan tot natuurbegraven of natuurlijk begraven in de gemeente West Betuwe.

Onderwerp	Situatie West Betuwe	Natuurlijk begraven		Natuur-begraven		Vervolgactie
		+	-	+	-	
Exploitatie van nieuwe in te richten natuurgebieden.	Met het aanbieden van een dergelijke mogelijkheid liggen er kansen om de exploitatie te verbeteren.		-		--	Het voorstel is de business case uit te werken.
Exploitatie van de bestaande begraafplaatsen	Met het aanbieden van een dergelijke mogelijkheid liggen er kansen om de exploitatie te verbeteren.	++		+		
Beschikbare natuurgebieden	De gemeente heeft zelf geen natuur in eigendom/beheer		--		--	Inventarisatie naar mogelijkheden verder uitwerken.
Ontwikkeling natuurgebieden. Bij het ontwikkelen van een natuurbegraafplaats moet een natuurversterkingsplan gemaakt worden.	Voor natuurbegraven dient gemeente te compenseren. De kernkwaliteiten van het Gelders natuurnetwerk worden versterkt door per 250 graven per hectare één hectare nieuwe natuur te realiseren of door het omvormen van vijf hectare bestaande natuur naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het natuurbeheerplan en de beheerplannen Natura2000			+	--	Inventarisatie mogelijkheden. Kans voor natuurontwikkeling. Consequentie is reservering te maken vanuit exploitatie natuurbegraven. Gemeente heeft geen eigen natuurgebieden of grondposities.
Consequenties voor de reguliere begraafplaatsen	Capaciteit bestaande locaties gebruiken.	+		+		Het aantal uit te geven natuurgraven heeft weinig invloed op de capaciteit. De huidige begraafplaatsen zijn

Onderwerp	Situatie West Betuwe	Natuurlijk begraven		Natuur-begraven		Vervolgactie
		+	-	+	-	
						ingericht en voorzien in de behoefte mits tijdig geruimd wordt. Uitbreiding geeft mogelijk een iets langere termijn van beschikbaarheid graven.
Termijn natuurbegraven: 'eeuwigdurend grafrecht'	Het is een van de mogelijkheden om mensen de mogelijkheid te bieden begraven te worden op een plek met eeuwigdurend grafrecht. Deze termijnkeuze nog bepalen door gemeente.	+	-	+	-	Hiervoor is steeds meer interesse en is een groeiende behoefte van de maatschappij. Voor de beschikbare capaciteit en exploitatie voor de gemeente West Betuwe is dit echter nadelig. Uitwerken in richtlijnen: 3. Eeuwigdurend bepalen 100 jaar of voor altijd? Indien gekoppeld aan bestaande begraafplaatsen termijn gelijk houden.
Reserveringen van graven	Wenselijkheid gemeente West Betuwe geen reserveringen van graven naast elkaar. Bij natuurbegraven is het wenselijk het bieden van de mogelijkheid tot reservering.		-		-	Uitwerken in richtlijnen: rechthebbenden kiezen een locatie (richtlijn meestal 20m2) ofwel we gaan reserveren. Voor natuurbegraven nadrukkelijke de keuze om dat wel te doen.
Faciliteren natuurbegraven (exploitatie door derden)	Een "concurrent" voor de gemeentelijke begraafplaatsen.	+	-	+	-	Is eveneens een aanvulling op het aanbod van de gemeente West Betuwe en biedt daarmee mogelijkheid dat huidige begraafplaatsen langer in de capaciteitsbehoefte kunnen voldoen. Uitzoeken of gemeente daarmee over kan gaan tot langere termijnen van uitgifte.
Koppeling met bestaande locaties	Enkele locaties bieden kansen vanwege overcapaciteit. De faciliteiten zijn aanwezig.	++		++		Is dit het beeld van natuurbegraven wat gemeente West Betuwe voor ogen heeft?
Koppeling met bestaande locaties	Kan binnen de bestaande organisatie worden georganiseerd.	++		++		Aandachtspunt voor specialisaties
Dichtheid van begraven	Bij bestaande locaties keuze verdere verdichting te maken	++		++		Kostendekkendheid bepalen.

Tabel 5. Afwegingskader voor en nadelen met betrekking tot natuurbegraven.

5.3 Keuze voor de gemeente West Betuwe

De vier mogelijkheden die denkbaar in de gemeente West Betuwe zijn voor natuurbegraven of natuurlijk begraven:

1. Ontwikkeling in bestaande natuur
2. Ontwikkeling nieuwe natuur
3. Ontwikkeling door derden
4. Ontwikkeling op bestaande begraafplaatsen

Ad 1) Bestaande natuur
Omdat de gemeente zelf geen natuur in eigendom/beheer heeft, betekent dat deze optie niet relevant is en verder niet wordt meegenomen.
Ad 2) Nieuwe natuur
Omdat de gemeente zelf geen terreinen in eigendom/beheer heeft moet zij deze ontwikkelen en betekent dit grondaankoop en inrichtingskosten. Om die redenen wordt deze optie verder niet meegenomen.
Ad 3) Derden
Omdat de gemeente zelf de regie in handen wil houden voor begraven is deze ontwikkeling niet wenselijk.
Ad 4) Bestaande begraafplaatsen.
Het feit dat de gemeente zelf geen natuur in eigendom/beheer heeft dan wel deze moet ontwikkelen betekent dat de gemeente op de huidige begraafplaatsen natuurbegraven of natuurlijk begraven moet ontwikkelen. Een mogelijkheid is op bestaande begraafplaatsen de niet te gebruiken delen dan wel overcapaciteit her in te richten in ‘nieuwe natuur’.

Gezien de zwaarwegende redenen dat om natuur/natuurlijk begraven mogelijk te maken de gemeente West Betuwe grond moet aankopen en of aan de bijkomende verplichting van natuurcompensatie te moeten voldoen is deze keuze niet wenselijk. Daarnaast is het niet wenselijk om voor onbepaalde tijd graven uit te geven. Voor de beschikbare capaciteit en exploitatie voor de gemeente West Betuwe is dit nadelig. Indien natuur/natuurlijk begraven gekoppeld wordt aan bestaande begraafplaatsen dienen de termijnen in verhouding gelijk te blijven. Om die redenen wordt in het vervolg uitgegaan dat in de gemeente West Betuwe natuurbegraven of alleen natuurlijk begraven ontwikkeld op bestaande begraafplaatsen. Dit kan binnen de eigen organisatie verder worden georganiseerd. Dit dient in de richtlijnen verder uitgewerkt te worden.
In de volgende paragraaf gaan we op basis van dit uitgangspunt verder in op de mogelijke locaties.

5.4 Mogelijke locaties in beeld

5.4.1 Koppeling met bestaande begraafplaatsen.

De gemeente heeft geen eigen natuurgebieden in bezit. Zoals hierboven reeds is geanalyseerd is om die redenen gekeken naar de mogelijkheid van koppeling met bestaande begraafplaatsen. Daarbij zijn de locaties getoetst waarbij er geen grondaankoop moet plaatsvinden. Er is bij deze toetsing geen rekening gehouden met de kanttekening die in het beleid- en beheerplan begraafplaatsen 2019-2023 is gemaakt dat er geen uitbreiding wenselijk is op nog in te richten delen. Dat moet met de keuze voor natuurbegraven of natuurlijke begraven indien nodig worden heroverwogen.

In het overzicht op de volgende pagina worden de mogelijkheden van natuurlijk/nauurbegraven op de bestaande begraafplaatsen in beeld gebracht met eventuele direct aangrenzende percelen op basis van luchtfoto’s. Hier kan zo mogelijk nieuwe natuur gemaakt te worden.

De nummers van de begraafplaats verwijzen naar het locatienummer zoals deze benoemd zijn in het beleid- en beheerplan begraafplaatsen.

Begraafplaats	Adres	Mogelijkheid tot natuurbegraven cq natuurlijk begraven	Kansrijke locatie dan wel verder onderzoeken
005 Deil	't Oosteneind	ten oosten van begraafplaats is deze grond in bezit gemeente. Dit zou ingericht kunnen worden voor natuurlijk begraven.	onderzoeken
009 Geldermalsen	Emmalaan	deel van de nieuwste uitbreiding kan ingericht worden voor natuurlijk begraven mits de capaciteit voldoende blijft.	consequenties nagaan voor de capaciteit op langere termijn.
024 Ophemert	Hermoesestraat	uitbreidingslocatie herinrichten voor natuurlijk begraven mits voldoende ruimte op de bestaande begraafplaats.	onderzoeken
027 Tuil	Haarstraat	op de bestaande begraafplaats ruimte om natuurlijk begraven in te richten (oostkant).	onderzoeken
028 Tuil	St Antoniestraat	de nieuwe begraafplaats biedt mogelijk ruimte aan de noordoostkant van de begraafplaats.	onderzoeken
032 Waardenburg	Kaalakkerstraat	op de bestaande begraafplaats aan de noordkant ligt nog een bestaande uitbreiding waar niet begraven is	onderzoeken

Tabel 6. Mogelijkheden natuurlijk begraven bij bestaande begraafplaatsen

5.4.2 Locatieafweging

Bij de afweging inpasbaarheid natuurbegraven of natuurlijk begraven is alleen gekeken naar de ruimtelijke beschikbaarheid op de huidige begraafplaatsen. Een verdere verdieping en analyse op grondwaterstanden, beschikbaarheid terrein, eigendomssituatie, eventuele grondaankopen en of uitbreiding ook qua bestemmingsplan mogelijk of wenselijk is, moet nader onderzocht worden.
Bij het inrichten van een geheel nieuwe locatie of de aangrenzende terreinen moet onderzoek gedaan worden naar de bestemming en de effecten op Flora en Fauna.

6 Gewenste situatie West Betuwe

6.1 Algemene uitgangspunten faciliteiten, inrichting en beheer

De gemeente West Betuwe gaat alvorens over te gaan tot het aanbieden van natuur of natuurlijk begraven vanuit gemeentelijke exploitatie voor de volgende aspecten een verdere verdieping maken op de voorzieningen, de inrichting en het beheer.

Onderdeel	Toelichting
Inrichting algemeen	De insteek van de voorziening is een natuurlijke inrichting en landschappelijk ingepast. Toepassen natuurlijke, inheemse beplanting
Duur grafrecht	Geen graven voor onbepaalde tijd om redenen van kostendekkendheid. Voor de maximale termijn grafrecht wordt uitgegaan van 60 jaar (natuurlijk begraven) ofwel 2 keer de huidige maximale termijn van 30 jaar en voor het bepalen van exploitatiekosten voor natuurbegraven 120 jaar (rekenkundige bepaling). De termijnen moeten verder in de richtlijnen worden vastgesteld.
Faciliteiten	Er worden geen nieuwe faciliteiten aangelegd.
Graven	Er worden geen bijzettingen gedaan. Er dient bij reservering gelijk bepaald en betaald te worden of het om 1 of 2 locaties gaat (indien 2 personen naast elkaar wensen te liggen) en daarmee gaat ook de termijn van het grafrecht in.
Objecten	Geen bovengrondse grafmonumenten met uitzondering van objecten die onderdeel worden van de natuurlijke inrichting dan wel vergaan.
Handhaving	Strikte handhaving nodig om wildgroei aan objecten te voorkomen.
Omvang Ophemert	Allereerst wordt ruimte gezocht voor de mogelijkheid van ca. 150 graven. Zie verder ook hoofdstuk financiële haalbaarheid.

Tabel 7. Algemene uitgangspunten faciliteiten, inrichting en beheer

6.2 Technische en milieukundige randvoorwaarden

De bestaande begraaflocaties voldoen aan de gestelde eisen zowel wetgeving als de technische randvoorwaarden. Wel dient de locatie natuurlijk ingericht te worden zoals in 6.1. is aangegeven. Uitgangspunt is dat de locaties voldoen aan de milieukundige randvoorwaarden. Voor de locatie Ophemert is nader onderzoek gedaan naar de bodemopbouw. De bevindingen zijn in hoofdstuk 7 opgenomen.

6.3 Toelaatbare grafdichtheden

In de onderzoeksrapporten van de provincie zie par 3.2.3 is ook aangegeven hoe de kwaliteitsversterking van bestaande of nieuwe natuur wordt gerealiseerd. Voor de natuurgraven geldt de eis natuurversterking in ruil voor de toestemming om te kunnen begraven is: 1 ha nieuwe natuur of 5 ha kwaliteitsverbetering van bestaande natuur per 250 natuurgraven per hectare (is in huidige verordening per 150 graven per

hectare). Bij een dichtheid van 250-500 graven per ha is de eis derhalve 2 ha nieuwe natuur of 10 ha kwaliteitsverbetering.
Bij natuurlijk begraven op bestaande begraafplaatsen bepaalt de gemeente zelf de normen. Als dit wordt toegepast dient er wel een natuurlijke omgeving gemaakt te worden. In afwijking op de reguliere afmetingen van een ‘traditioneel’ graf (2,5 m2) heeft een ‘natuurlijk’ graf een afmeting van 20 m2 waar ten hoogste 2 lijken naast elkaar mogen worden begraven ofwel 10 m2 per graf. In afwijking op de reguliere afmetingen van een ’traditioneel’ graf heeft een ‘natuurgraf’ een afmeting van ca. 40 m2 uitgaande van de norm van 250 graven per ha. Hierin mogen ten hoogste 2 lijken naast elkaar worden begraven ofwel 20 m2 per graf.

6.4 Grondposities

In de benchmark wordt er van uit gegaan dat de gemeente zich grondposities heeft verworven. Een nadere uitwerking hiervan is geen onderdeel van deze rapportage.

6.5 Financieel kader

Voor de gemeente West Betuwe gelden de volgende uitgangspunten:

1. Richtlijn van de Provincie: 250 natuurgraven voor 1 ha. nieuwe natuur. Indien voor natuurlijk begraven wordt gekozen kan de dichtheid groter en bepaalt de gemeente dit zelf. Zij dient dan ook naast de tarievenlijst de beheersverordening en de nadere regels aan te passen.
2. Tarieven lijkbezorgingsrechten 2020 van de gemeente West Betuwe.
3. De natuurbegraafplaats of natuurlijke begraafplaats dient kostendekkend te zijn.
4. Het moet leiden tot beheersbare inrichtingskosten en waarbij voorkomen wordt dat toekomstige groot onderhoudswerkzaamheden nu worden uitgevoerd die niet passen bij de toekomstige inrichting. Het beleidsplan begraafplaatsen is hierin leidend.

6.5.1 Benchmark natuurbegraven en natuurlijk begraven tarievenonderzoek

In de onderstaande tabel is een analyse gemaakt van diverse locaties met grafrechten van natuurbegraven inclusief de onderhoudskosten die daarvoor worden gerekend, prijzen in euro, prijspeil 2020. De kosten voor het begraven zijn niet van alle locaties bekend.
De bedragen betreffen vanaf bedragen, veelal zijn geen maximumtarieven gegeven bij de diverse partijen. Dit zijn natuurgraven met een ‘eeuwigdurend’ grafrecht.

Locatie begraven	Graf-recht v.a. p.p.	Urn v.a.	begraven Week-dagen	Urn Week-dagen	begraven weekend	Urn week-end	Opmerkingen en mogelijke markeringen
Venlo-Maasbree	1.675	1.300	450	210	650	310	Zwerfkei, kosteloos
Slangenburg	2.832	1.417	815	108	1.462	189	gegraveerde boomschijf
Schoorsveld	4.250	2.000	550	300	-		Boom €500,-

Locatie begraven	Graf-recht v.a. p.p.	Urn v.a.	begraven Week-dagen	Urn Week-dagen	begraven weekend	Urn week-end	Opmerkingen en mogelijke markeringen
Maashorst	4.250	2.000	550	300	-		Boom €500,-
Hillig Meer	3.750	2.250	550	375	-		Boomschijf
Haaksbergen hervormde begraafplaats	1.593	1.168					voor onbepaalde tijd, ze worden niet geruimd. Zo hebben nabestaanden geen zorg over onderhoud en verlenging van grafrechten.
Heidepol	4.250	2.000	550	300	-		Boom €500,-
Natuurbegraafplaats Friesland	3.250	1.625	595	225	-		Planten, tot €3,- per stuk, boomschijf, zwerfkei
Eygelshof	3.750	2.000	595	395	893	593	Boomschijf met inscriptie, kosteloos
De Hoevens	3.500	950	500	300	-		Boom €350,- Boomschijf kosteloos
Bos van de heilige geest	7.500	750	500				Niet toegestaan
Bergerbos	1.100	650	525	250	650	350	Zwerfkei, kosteloos
Koningsakker Veluwe	4.250	2.000	550	350	825	525	
Gemeente Ede	3.572	1.625	780	240	1.170	360	Boomschijf € 415

Tabel 8: analyse diverse locaties natuurbegraven, incl. onderhoudskosten. Kosten per persoon per graf.

Opgemerkt dient te worden dat deze begraafplaatsen hogere grafdichtheden hebben dan de huidige richtlijnen van de Provincie. De dichtheden op deze begraafplaatsen liggen tussen de 500 en 800 graven per ha. Dit is niet met zekerheid te stellen maar is een aanname. Er wordt vanuit gegaan dat de onderhoudskosten in de bovenstaande tarieven zijn verwerkt. Bij een aantal plaatsen is dit gecontroleerd.

In de tabel op de volgende pagina is een analyse gemaakt van enkele locaties met natuurlijk begraven. Er zijn geen gegevens bekend van de eventuele onderhoudskosten die daarvoor worden gerekend, prijzen in euro, prijspeil 2020.

Naam	Graf-recht v.a. p.p.	Urn v.a. p.p	Kosten begraven	Opmerkingen en mogelijke markeringen
Rotterdam Hofwijk	2.500-5.500	1.200-3.000	990	natuurgedeelte begraafplaats Hofwijk grafrecht 20 tot 50 jaar Boom € 350, schijf € 130
Ede	3.796		Niet bekend	vijftig jaar op het terrein ingericht voor "Natuurlijk" begraven waar twee overledenen van twaalf jaar en ouder, naast elkaar, in één graf
Utrechtse Heuvelrug, Doorn	5.128		923	Periode van 99 jaar. 1 persoon
Groenlo, RK begraafplaats	3.275	2.275		RK begraafplaats in een parkachtige omgeving. De tarieven zijn inclusief begeleiding op de begraafplaats, administratiekosten, grafakte en boomschijf. Eeuwigdurend.

Tabel 9: analyse diverse locaties natuurlijk begraven, incl. onderhoudskosten. Kosten per persoon per graf.

7 Toets haalbaarheid Ophemert

7.1 Inleiding, waarom Ophemert

In het beleids- en beheerplan begraafplaatsen West Betuwe 2019-2023 is te lezen dat in het beheerplan van de gemeente Neerijnen het idee al is genoemd om in Ophemert een mogelijke natuurbegraafplaats te realiseren. Middels de motie van 25 juni 2019 heeft de gemeenteraad gevraagd onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het aanwijzen en inrichten van natuurbegraven binnen de gemeentegrenzen.

Uit hoofdstuk 6 is gebleken dat Ophemert een mogelijke locatie is voor natuur(lijk)begraven. Hier ligt een nieuwe uitbreiding die nog onbenut is. In het beleids- en beheerplan begraafplaatsen is aangegeven dat er in 2055 een capaciteitstekort ontstaat van 100 tot 120 plaatsen. In het document is ook benoemd dat er veel algemene graven zijn uitgegeven waarvan de rechten zijn verlopen. Het is wenselijk deze na te lopen of deze geruimd kunnen worden d.m.v. publicatie. In mei 2020 is voor de uitbreiding gekeken of de grondslag geschikt is. Deze begraaflocatie wordt in dit hoofdstuk beoordeeld op haalbaarheid door onder andere de behoefte, ligging, grondwaterstanden en beheeraspecten te onderzoeken.
Mocht blijken dat er daadwerkelijk behoefte is naar deze vorm van begraven zal nader onderzoek gedaan moeten worden naar capaciteit en mogelijkheden op andere begraafplaatsen. We starten hiermee met Ophemert en daarna volgt mogelijk de rest van de genoemde begraafplaatsen.

7.2 Kosten baten analyse, financiële haalbaarheid natuur(lijk) begraven

Uitgaande dat deze uitbreiding in Ophemert niet nodig is dan kan dit deel ingericht worden voor natuurbegraven of natuurlijk begraven. Daarbij hanteren wij de volgende uitgangspunten voor de kosten/baten analyse:

Onderdeel	Hoeveelheid / duur /stuks	Natuurbegraven		Natuurlijk begraven		Toelichting
		Kosten per jaar	Hoeveel-heid / duur /stuks	Kosten per jaar	Hoeveel-heid / duur /stuks	
Richtlijn provincie			250 st		750 st	Per 1 ha. Nieuwe natuurcompensatie voor natuurbegraven. Voor natuurlijk begraven is er geen richtlijn.
Oppervlakte beschikbaar nieuwe uitbreiding	6.140 m2		150 st		450 st	bron: kadastrale kaart.nl
Tarieven		Conform				Tarieven lijkbezorgingsrechten 2020 van de gemeente West Betuwe.
Grafrechttermijn			120 jaar	60 jaar		

Onderdeel	Hoeveelheid / duur /stuks	Natuurbegraven		Natuurlijk begraven		Toelichting
		Kosten per jaar	Hoeveel-heid / duur /stuks	Kosten per jaar	Hoeveel-heid / duur /stuks	
			onbepaalde tijd	bepaalde tijd		
Rekenfactor t.o.v. traditioneel begraven			120 1,5	60 1,25		Reken factor in jaren Rekenfactor in oppervlak
Huidige onderhoudskosten	€ 1,25 / per m2 / jaar	€ 19.700		€ 19.700		€ 19.700 voor de totale oppervlak van 15.700 m2. Daarmee € 1,25 per m2
Onderhoud “natuurterrein”	ca. € 0,50 / per m2 / per jaar	€ 3.100		€ 3.100		Op basis kengetallen gemeente uitgaande van 1/3 bosplantsoen en 1/3 ruw gras. Totaal 6.140 m2
Kostendekkend		ja		ja		De natuur(lijk)begraafplaats dient kostendekkend te zijn
Inrichtingskosten eenmalig		€ 61.400		€ 61.400		De inrichtingskosten van de natuurbegraafplaats worden geraamd op ca. € 10 per m2 ofwel € 61.400.
Verplaatsen urnenwand eenmalig		€ 5.000		€ 5.000		Het verplaatsen van de urnenwand is geraamd op € 5.000 in 2020.
Groot onderhoud planning eenmalig		€ 75.000.		€ 75.000.		In 2024 en 2026 staat groot onderhoud van het aanwezige asfalt op het programma.

Tabel 10. Uitgangspunten kosten baten analyse

7.2.1 Kosten / baten

Op basis van de bovenstaande uitgangspunten zijn voor de locatie Ophemert de volgende kosten/baten berekeningen gemaakt:

Onderdeel	Natuurbegraven hoeveelheid	Natuurlijk begraven hoeveelheid	Toelichting
Aantal graven	150 st	450 st	
Grootte per: een particulier graf (1 persoon) een particulier urnen graf (1 persoon)	 20 m2 10 m2	 10 m2 5 m2	
Kosten verlenen uitsluitend recht voor een particulier graf (1 persoon|) een particulier urnen graf (1 persoon)	 € 6.768 € 3.384	 € 2.820 € 1.410	120 jaar onbepaalde tijd natuurbegraven en 60 jaar bepaalde tijd natuurlijk begraven
kosten voor het begraven kosten voor het plaatsen urn	€ 720 € 350	€ 720 € 350	Conform huidige tarieven en blijven gelijk
Algemeen onderhoud totaal onderhoudskosten per jaar per graf kosten onderhoud bij 120 resp. 60 jr een particuliergraf (1 persoon) een particulier urnengraf (1 persoon)	€ 3.100 / jaar € 20,70/jaar/graf € 2.484 € 1.242	€ 3.100 / jaar € 6,90/jaar/graf € 414 € 207	Kosten voor algemeen onderhoud zijn specifiek voor de locatie gemaakt. De huidige tarieven voor onderhoud zijn € 625 voor 10 jaar
totale kosten particuliergraf	€ 9.252	€ 3.234	Exclusief begraafkosten € 720
totale kosten urnengraf	€ 4.626	€ 1.617	Exclusief plaatsen urn € 350
Totale inkomsten Grafrechten o.b.v. begraven Onderhoud o.b.v. begraven Totaal excl. begraven	 € 1.015.200 € 186.300 € 1.387.800	 € 1.269.000 € 186.300 € 1.455.300	Bij volledig verlenen uitsluitend recht particuliere graven

Tabel 11. Berekening kosten baten Ophemert natuurbegraafplaats of natuurlijke begraafplaats.

7.2.2 Kosten / baten natuurbegraven

Op basis bovenstaande berekening van de grafrechten voor natuurbegraven komen de totale inkomsten voor de grafrechten uit op € 1.015.200 over de periode van 120 jaar met een dichtheid van 250 graven per ha. De grafrechttermijn is meestal voor onbepaalde tijd. Dit is als uitgangspunt gehanteerd en wordt als niet wenselijk gezien. De inkomsten voor het algemeen onderhoud op basis van 100% kostendekking van de locatie bedragen € 186.300.

De inkomsten op basis van de bovenstaande berekeningen zijn substantiële bedragen welke mede een bijdrage kunnen leveren aan het beter exploitabel houden van de begraafplaatsen in de gemeente West Betuwe. Als we kijken naar de bedragen in de benchmark en het tarief vergelijken met de bovenstaande berekeningen is het tarief voor natuurbegraven volgens de richtlijn van de provincie beduidend hoger dan de benchmark. Omdat we aansluiten op de huidige tarievenstructuur van de gemeente West Betuwe en

met een periode van 120 jaar rekenen is de conclusie dat de haalbaarheid voor natuurbegraven ‘realistisch’ is maar dat men daar wel een relatief hoge prijs voor moet betalen, veel hoger dan op een gemiddelde natuurbegraafplaats in den lande.
In de meerjarenbegroting voor de begraafplaats Ophemert zijn kosten opgenomen voor onderhoud asfalt. Deze kunnen mogelijk ingezet worden voor het inrichten van de natuurbegraafplaats of de natuurlijke begraafplaats.

7.2.3 Kosten / baten natuurlijk begraven

Op basis bovenstaande berekening van de grafrechten komen de totale inkomsten op € 1.269.000 over de periode van 60 jaar. Dit ligt aanzienlijk hoger ten opzichte van het natuurbegraven. De grafrechttermijn is voor bepaalde tijd. Dit past binnen de huidige structuur van de lijkbezorgingsrechten.
Ook hier geldt dat de inkomsten voor het algemeen onderhoud op basis van 100% kostendekking van de locatie € 186.300 bedragen. De kosten voor onderhoud liggen lager dan de huidige tarieven. Op basis van de huidige tarieven van het algemeen onderhoud zouden deze kosten uitkomen op € 281.250. Hiermee kan een nog betere kostendekking voor de rest van de begraafplaatsen gerealiseerd worden. De in de onderhoudsprogrammering opgenomen kosten voor onderhoud asfalt kunnen ingezet worden voor het inrichten van de natuurbegraafplaats of de natuurlijke begraafplaats. Dit is hiermee kostenneutraal.
De inkomsten op basis van de bovenstaande berekeningen zijn substantiële bedragen welke mede een bijdrage kunnen leveren aan het beter exploitabel houden van de begraafplaatsen in de gemeente West Betuwe.

De conclusie is dat de haalbaarheid voor natuurlijk begraven ‘realistisch’ is. Het tarief voor natuurlijk begraven ligt in de lijn met de huidige tarieven voor lijkbezorgingsrechten en die in tabel 9 zijn genoemd. Deze tarieven zijn reëel te noemen. Het tarief voor natuurlijk begraven is daarmee haalbaar en marktconform. Op basis van de tarieven levert het meer inkomsten op door de hogere dichtheid van de graven en een grafrusttermijn voor een bepaalde tijd, hetgeen in de lijn licht van het huidige beleid.

Hetzelfde geldt voor natuurlijk begraven als bij natuurbegraven dat de kosten opgenomen in de meerjaren onderhoudsprogrammering voor onderhoud asfalt ingezet kunnen worden voor het inrichten van de natuurbegraafplaats of de natuurlijke begraafplaats. Ook dit is hiermee grotendeels kostenneutraal

7.3 Haalbaarheid Ophemert

7.3.1 Algemene haalbaarheid

Ophemert, is een mogelijkheid voor zowel natuurbegraven en natuurlijk begraven. Het past binnen wet en regelgeving omdat de bestemming reeds begraafplaats is. Qua technische eisen is het mogelijk,omdat het een recente uitbreiding is, op de bestaande locatie en als zodanig voldoet aan de inrichtingseisen en drooglegging. Wanneer uitgangspunt is dat de locatie kostendekkend moet zijn is dit wel mogelijk echter alleen wanneer daar een hoog bedrag voor gaat betalen, veel hoger dan op een gemiddelde natuurbegraafplaats in den lande. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat graven voor onbepaalde tijd ontstaan, hetgeen niet wenselijk is.

Natuurlijk begraven is een betere en rendabeler oplossing zoals in 7.2.3 is beschreven vanwege investering in natuur en termijn van grafrecht. Gezien de ervaringen binnen de gemeente bij de bestaande begraafplaatsen is natuurlijk begraven beter passend binnen de gemeente en sluit dit aan bij haar huidige werkwijze.

7.3.2 Nader onderzoek op de locatie Ophemert

Voor wat de huidige situatie betreft voldoet de begraafplaats weliswaar aan de drooglegging maar blijkt in de praktijk dat de terreinomstandigheden slecht zijn. Een mogelijke oorzaak is dat de aanwezige grondsoort niet wenselijk is en die mogelijk onder slechte omstandigheden is verwerkt.
Er is bij de aanleg van de uitbreiding grond dat in het gemeentelijk depot in Opijnen lag verwerkt en (niet volledig) uitgerijpte bagger. In het voorjaar van 2010 is de uitbreiding van de begraafplaats opgeleverd. In 2011 is duidelijk geworden, dat er op de uitbreiding een probleem is met wateroverlast. Aanvankelijk werd aangenomen dat dit een tijdelijk probleeem zou zijn, vanwege de natte omstandigheden tijdens de aanleg.

Het probleem is echter structureel. In 2013 zijn op de locatie proefsleuven gegraven. Het water stroomde van alle kanten de sleuf in.
Om meer inzicht te krijgen in de situatie zijn er in mei 2020 enkele grondboringen uitgevoerd om te bepalen of de grondslag geschikt is voor begraven. Tevens is de (schijn)grondwaterstand in beeld gebracht. Op 26 mei 2020 heeft er nader onderzoek plaatsgevonden naar de bodemsituatie om te bepalen of dit gevolgen heeft voor het begraven en de inrichtingskosten. Er is het volgende onderzocht en uitgevoerd:

- uitvoeren 5 boringen tot 2,5 meter m-mv om daarmee inzicht te krijgen in de opgebrachte laag en de locatie van het oorspronkelijke maaiveld (naar verwachting 1,60m onder huidig maaiveld).
- het plaatsen van 2 peilbuizen, 1 ter plaatse van het opgebrachte slib en 1 ter plaatse van de opgebrachte ‘goede’ grond. Aanbevolen wordt de geplaatste peilbuizen door de eigen dienst te blijven monitoren.

Uit de KLIC melding die op 20 mei 2020 door Royal HaskoningDHV is uitgevoerd in het kader van het bodemonderzoek bleek de ligging van een leiding van de N.V. Nederlandse Gasunie West (buisleiding gevaarlijke inhoud). Dit is een aandachtspunt bij eventuele vervolgwerkzaamheden.

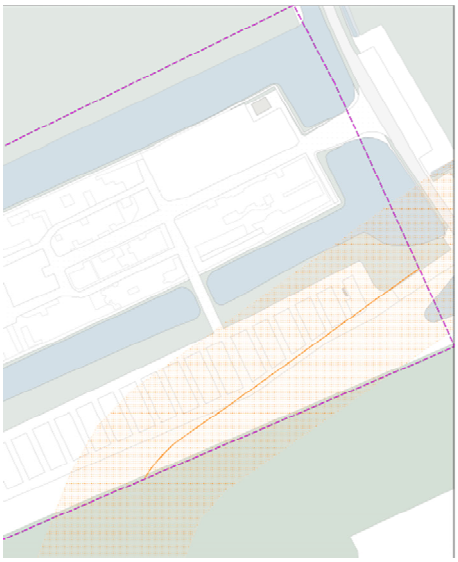

Figuur 5, KLIC overzicht Gasunie. Melding 20mei 20, bron Kadaster

7.3.3 Geschiktheid voor begraven

Op grond van de grondsamenstelling/soort (voornamelijk klei), de verdichting in de lagen (schijnwaterspiegels) ‘ongestoord’ profiel en een slechte luchttoetreding is de uitbreiding van de begraafplaats Ophemert nu ongeschikt is voor begraven. In de huidige situatie geldt dat bij niet ingrijpen er jarenlang problemen zullen zijn met zowel het maken van graven als het ruimen ervan.
Het advies is om te kiezen voor de structuurverbetering door middel van diepspitten. Het is wenselijk na de verbetering minimaal één jaar te wachten voordat er begraven gaat worden en na deze periode het profiel opnieuw te beoordelen of het geschikt is voor begraven of eventuele extra maatregelen getroffen moeten worden.

8 Conclusies

Het doel van deze rapportage is inzicht te geven of er mogelijkheden zijn voor het aanwijzen en inrichten van gemeentelijke begraafplaats voor natuurbegraven of natuurlijk begraven binnen de gemeentegrenzen, is dit haalbaar en zo ja onder welke voorwaarden en welke locaties komen hiervoor in aanmerking.

Antwoord is met deze rapportage gegeven op de volgende vragen:

1. welke mogelijkheden zijn er binnen de gemeente West Betuwe voor natuurbegraven dan wel natuurlijk begraven? Is er een mogelijkheid voor een natuurbegraafplaats in West Betuwe?
   Met het uitgangspunt dat er geen uitbreiding van het aantal begraafplaatsen wenselijk is en de gemeente geen gronden in bezit heeft of wenst aan te kopen (natuurterreinen dan wel overige terreinen) is dit alleen mogelijk op bestaande begraafplaatsen.

2. is natuurbegraven of natuurlijk begraven op de bestaande gemeentelijke begraafplaatsen mogelijk en wat betekent het?
   Ja, het is een aanvulling op het bestaande aanbod aan begraafproducten. Voorwaarde is dat de bestaande capaciteit van de begraafplaatsen gewaarborgd blijft en niet te begraven voor onbepaalde tijd. Dit past ook in de wens van West Betuwe in het kader van hostmanship maar niet in de wens om te begraven voor onbepaalde tijd.

3. is de recente uitbreiding van de huidige begraafplaats Ophemert geschikt voor natuur(lijk)begraven? Deze wordt door de raad als mogelijke locatie genoemd. Past dat binnen de wet- en regelgeving, technische eisen en financiële haalbaarheid?
   De begraafplaats Ophemert is een goede locatie, de capaciteit is tot 2055 voldoende. Voor veel algemene graven geldt dat de rechten zijn verlopen en nagelopen dient te worden of deze geruimd kunnen worden.
   Ophemert is een mogelijkheid voor natuurbegraven en natuurlijk begraven. Het past binnen de huidige wet- en regelgeving. Qua technische eisen is het mogelijk omdat het een bestaande locatie betreft. Echter na grondonderzoek bleek dat de bodemomstandigheden slecht zijn. Dit heeft gevolgen voor de inrichtingskosten omdat structuurverbetering moet worden uitgevoerd. Wanneer uitgangspunt is dat de locatie kostendekkend moet zijn is dit wel mogelijk echter alleen wanneer daar een fors bedrag voor gaat betalen voor een natuurgraf en een reëel bedrag voor een natuurlijk graf. Voor een natuurgraf is dit veel hoger dan op een gemiddelde natuurbegraafplaats in den lande.
   Naast de begraafplaats Ophemert zijn de begraafplaatsen Deil 't Oosteneind, Geldermalsen Emmalaan en Tuil Haarstraat, Tuil St. Antoniestraat en Waardenburg Kaalakkerstraat het onderzoeken waard naar eventuele mogelijkheden voor natuurlijk begraven. In kader van deze rapportage is dat niet verder onderzocht.

Geadviseerd wordt dat natuurlijk begraven de voorkeur heeft en dit in eigen beheer van de gemeente West Betuwe te doen. Het gemeentebestuur behoudt daarmee nadrukkelijk de regie inzake het begraafplaatsen beheer- en exploitatie voor al haar begraafplaatsen. Natuurlijk begraven is rendabeler en beter voor beheer- en exploitatie en kostendekking voor al haar begraafplaatsen. Continuïteit is daarmee gewaarborgd in het kader van wet- en regelgeving, registratieplicht e.d. en past in de huidige lijkbezorgingsrechten van bepaalde tijd graven. Onbepaalde tijd graven drukken op langere termijn op de exploitatie. Een natuurlijke begraafplaats in eigen beheer, onderstreept het volgen van de markt, inspelen op de vraag en het luisteren naar de klant.

9 Vervolgstappen en aanbevelingen in beeld

9.1.1 Communicatie

Om natuurlijk begraven een plek te geven binnen de gemeente dienen brede communicatiemiddelen ingezet te worden om de volgende doelstellingen te behalen:

- Creëren van **draagvlak** bij de verschillende partijen (zoals begrafenisondernemers) voor de ontwikkeling natuurbegraven;
- Het **informeren** van inwoners en belanghebbenden. Bv via website en lokale nieuwsberichten.
- Creëren van **betrokkenheid van betrokkenen** bij natuurlijk begraven in de toekomst;
- Creëren van een **positieve houding bij de belanghebbenden** m.b.t. natuurlijk begraven;
- Een **zorgvuldige inpassing** in het omliggende landschap/natuur;
- **Bevordering van een soepele procesgang** tijdens het ontwikkeling van het natuurlijkbegraven proces.

9.1.2 Aanbevelingen en nader te onderzoeken in verband met de organisatie

Omdat natuurlijk begraven tot nieuwe vragen gaat leiden is ook nodig om het volgende te onderzoeken:

- de gevolgen voor de organisatie gemeente als primaat houder;
- onderzoek behoefte naar natuurlijk begraven;
- welke werkzaamheden vinden door wie plaats in kader van natuurlijk begraven;.
- wat hiervan de gevolgen voor de organisatie zijn. Welke specialisaties zijn nodig en is deze aanwezig binnen de bestaande formatie;
- de randvoorwaarden vanuit daadwerkelijk beheer en onderhoud. Deze dienen opgesteld te worden.

Tot slot moet dit leiden tot het aanpassen van de Verordening Lijkbezorgingsrechten met bijbehorende Nadere Regels.

9.1.3 Aanbevelingen nader inrichtingsplan Ophemert

Als overgegaan wordt naar natuurlijk begraven zal de omgeving aangepast moeten worden. Dit betekent concreet dat voor de begraafplaats Ophemert een inrichtingsplan opgesteld moet worden waarbij rekening wordt gehouden met de volgende aspecten:

- het aanpassen / wijzigen of vervallen van de asfaltpaden structuur;
- het verbeteren van de bodemstructuur;
- de inpassing en/of verplaatsen van de urnenmuur;
- de aanwezigheid van de bestaande gasleiding;
- natuurlijke inrichting en de landschappelijke inpassing van dit deel van de begraafplaats Ophemert met wel of geen natuurvriendelijke oevers en aanleg poel rekening houdend met de gewenste capaciteit van de begraafplaats.

BIJLAGE 1 SITUATIE OPHEMERT

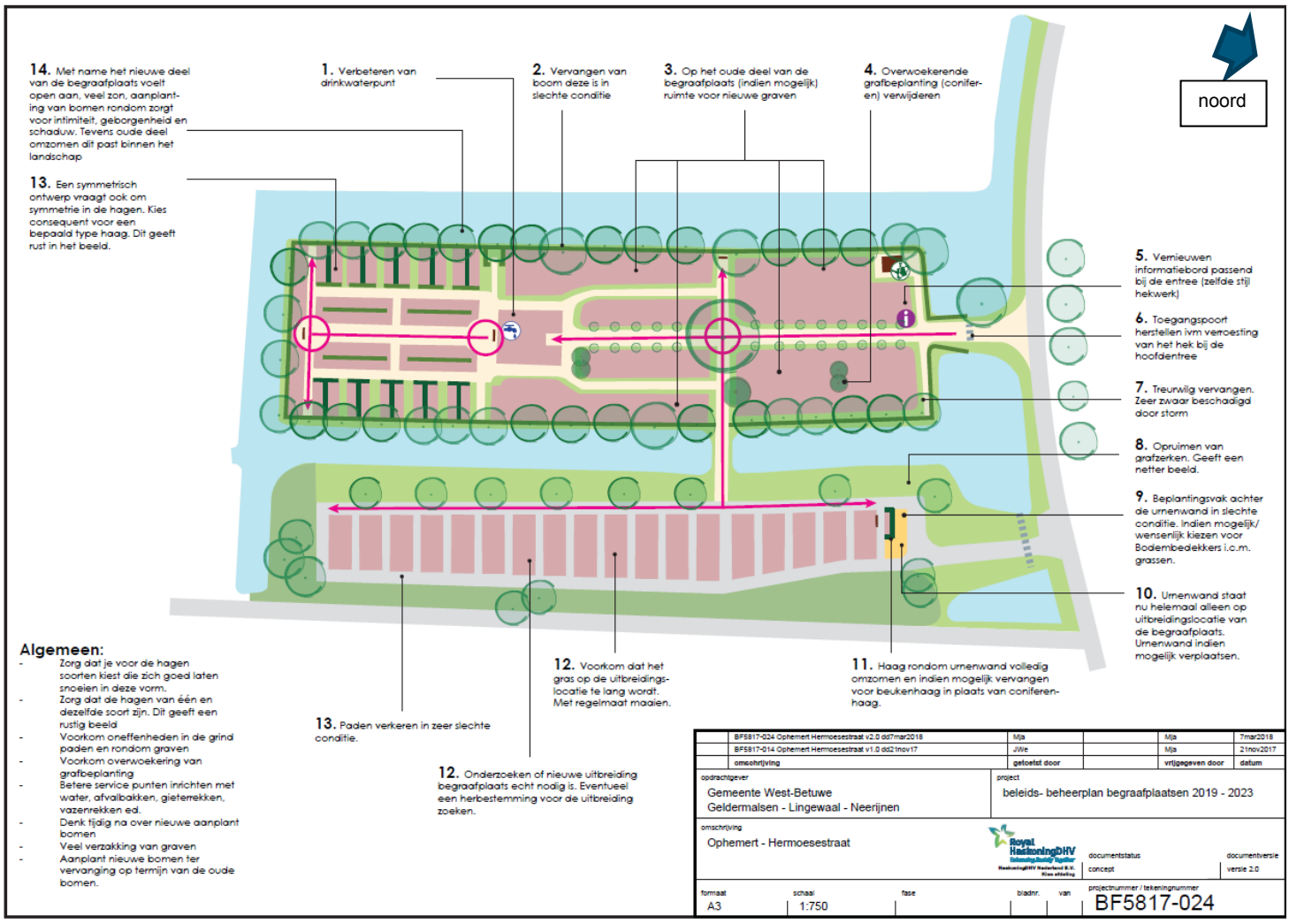

Bron: Royal HaskoningDHV: Tekening uit rapport BF5817 West Betuwe begraafplaatsen 2019 - 2023 bijlage ontwikkelvisie F01 met tekeningen 8 augustus 2018 (tekening niet op schaal)